

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Petra Průchy a soudců JUDr. Jaroslava Vlašína a JUDr. Jana Vyklického v právní věci žalobkyně: **A A.**, zastoupené JUDr. Jarmilou Kolářovou, advokátkou se sídlem Vinohradská 17, Praha 2, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, se sídlem Nám. Hrdinů 3, Praha 4, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 15. 8. 2012, č. j. VS-2881/511/2 - 2004, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka v Liberci, ze dne 18. 9. 2013, č. j. 59 A 77/2012 - 295,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec ze dne 18. 9. 2013, č. j. 59 A 77/2012 - 295 **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I.

Vymezení věci

Včas podanou kasační stížností žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) napadla rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka v Liberci, ze dne 18. 9. 2013, č. j. 59 A 77/2012 - 295 (dále jen „napadený rozsudek“), jímž byla zamítnuta její žaloba proti rozhodnutí žalovaného ze dne 15. 8. 2012, č. j. VS-2881/511/2 - 2004 (dále také „napadené rozhodnutí“). Tímto rozhodnutí žalovaný zamítl odvolání žalobkyně proti rozhodnutí Krajského úřadu Libereckého kraje (dále jen „krajský úřad“) ze dne 6. 1. 2011, č. j. SO/M/279/2006/Če (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“), kterým krajský úřad vyslovil, že podle ustanovení § 24, § 6 a § 7 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství, ve znění pozdějších předpisů, (dále „zákon č. 40/1993 Sb.“) se

nevyhovuje žádosti o vydání potvrzení o zachování českého (československého) státního občanství J. A. (nar. X).

J. A. (nar. X) byl otcem manžela stěžovatelky J. A. (nar. X v Praze, zemřel X ve Vídni), který podal dne 11. 5. 2006 žádost ve smyslu § 24 zákona č. 40/1993 Sb. o zjištění zachování státního občanství svého otce J. (J.) A.. Po jeho smrti bylo správní řízení dále vedeno s dědičkou po zemřelém J. A., nynější stěžovatelkou A. A. (nar. X).

II.

Napadené rozhodnutí žalovaného

V odůvodnění napadeného rozhodnutí se žalovaný opřel o následující úvahy. Předně uvedl, že bylo v řízení nesporně zjištěno, že J. A. se narodil dne X jako J. M. F. A. C. A. v C. S. (Rusko) a zemřel dne X v městě B. (Rakousko). Dne 14. 3. 1921 mu byl vydán domovský list v obci H., okr. Turnov a domovským listem vydaným dne 9. 9. 1932 bylo potvrzeno jeho domovské právo v obci H. S.. V řízení tak bylo nepochybně zjištěno, že byl československým občanem. J. A. dne 22. 7. 1939 podepsal dotazník ke zjištění německé národní příslušnosti, tzv. Fragebogen („*Fragebogen zur Feststellung der deutschen Volskzugehörigkeit*“), kde jako mateřskou řeč uvedl německý jazyk, školní docházku do německého gymnázia v Praze a dále prohlásil, že žádný ze čtyř prarodičů nebyl židovské rasy ani náboženství a ani k nim nepříslušel. Svým podpisem pak ujistil, že se hlásí k německé národnosti, a tímto dnem také pozbyl československé státní občanství. Již dne 6. 10. 1939 mu byl vystaven kmenový list od Oberlandratu v Jičíně s vyznačenou německou státní příslušností a s vyznačeným vojenským odvodem dne 6. 10. 1939. Žalovaný vycházel z toho, že smyslem podpisu Fragebogen bylo v době nesvobody jednoznačně ucházet se o získání německého státního občanství, přičemž předmětný dotazník byl opatřen razítkem potvrzujícím přidělení dokladu o německém státním občanství. Takový projev vůle ze strany československého státního občana byl vnímán jako projev ochoty přispět k realizaci politiky germanizace a zotročení vůči českému národu, jakož i projev zrady československého státu a nepřátelství vůči němu (viz k tomu nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 14/94). Ze správního spisu nevyplývá, že by J. A. sloužil v čsl. armádě ani nebyl veden jako příslušník československého zahraničního odboje za druhé světové války, naopak byl zařazen německým vojenským odvodním úřadem k 1. rotě záložního praporu č. 50 zemských střelců (Landeschützen-Ersatz und Ausbildungs-Bataillon 50). Dne 26. 4. 1945 padl do zajetí spojenců jako příslušník pěšího praporu č. 106 v hodnosti starší střelec a poté v zajetí prohlásil, že je československým státním občanem, ale jeho repatriace byla po přezkoušení odmítnuta československou výslechovou skupinou čsl. vojenské mise u Hlavního velitelství amerických ozbrojených sil na evropském dějišti, neboť byl označen za Němce.

Žalovaný vyložil relevantní ustanovení § 1 odst. 1 a 4 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské (dále jen „ústavní dekret“) a odkázal rovněž na relevantní judikaturu Nejvyššího správního soudu, konkrétně nálezy ze dne 28. 5. 1947, č. 944/46 - 3 (Boh. A 1642/47) a dále nálezy téhož soudu ze dne 25. 10. 1947, č. 641/46 - 3 (Boh. A 1735/47), podle nichž bylo možno aplikovat § 1 odst. 4 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb. tehdy, šlo-li o žadatele české, slovenské či jiné slovanské národnosti, který se přihlásil k německé či maďarské národnosti

pokračování

donucen nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými a byl osobou i jinak národně spolehlivou. Není-li žadatel osobou národně spolehlivou, nemá nárok na vydání osvědčení o národní spolehlivosti, i kdyby se přihlásil za Němce pod tlakem či v důsledku okolností zvláštního zřetele hodných. Ze spisového materiálu J. A. vyplývá, že u Magistrátu hlavního města Prahy byla pod č. j. IV. St 13743/46 evidována žádost o vydání osvědčení o národní a státní spolehlivosti. Věc byla přípisem Magistrátu hlavního města Prahy postoupena Zemskému národnímu výboru v Praze dne 16. 8. 1946 za účelem sdělení, zda jmenovaní žádali o udělení německé státní příslušnosti. U Zemského národního výboru v Praze byla žádost J. A. evidována pod č. j. 7189/1946 a jeho manželky pod č. j. 7190/1946. Zemský národní výbor v Praze zaslal věc přípisem ze dne 6. 2. 1947, č. j. I-3a/S-7189-7190-1946 k prošetření Okresnímu národnímu výboru (dále „ONV“) v Turnově, a zároveň oznámil Magistrátu hlavního města Prahy, že zasílá výpisy z dotazníku ke zjištění německé státní příslušnosti k oběma jmenovaným. ONV v Turnově přípisem ze dne 18. 2. 1947, č. j. 3564/1947 sdělil Zemskému národnímu výboru v Praze, že nedoporučuje vydat J. A. a jeho rodině osvědčení o národní a státní spolehlivosti. Rozhodnutí o těchto žádostech však nebyla ve spisu založena.

Z uvedených skutečností žalovaný dovodil, že žádosti o vydání osvědčení o národní spolehlivosti podle ustanovení § 1 odst. 4 ústavního dekretu pro J. A. nebylo vyhověno a ani vyhověno být nemohlo. K tomu žalovaný blíže vysvětlil, že citované ustanovení se týkalo osob české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti, což nebyl případ J. A. a jeho rodiny, neboť tyto osoby si všude uváděly německou národnost, k níž se J. A. i jeho manželka přihlásili v dotazníku Fragebogen. Argumentace nálezem Ústavního soudu ČR ze dne 24. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 617/08 je podle žalovaného nepřipadná, jelikož v tomto nálezu byl řešen případ, kdy se dotčené osoby relevantním způsobem přihlásily k židovské národnosti a jako svůj mateřský jazyk označily němčinu. Pokud byla osoba židovské národnosti, nebylo ji možno ve smyslu citovaného ústavního dekretu pokládat za osoby německé či maďarské národnosti. Nikde však není zmínka o tom, že by J. A. byl osobou židovské národnosti, přičemž při podpisu Fragebogen svůj židovský původ vyloučil. Ve smyslu oběžníku Ministerstva vnitra ze dne 13. 11. 1945, č. j. A-4600-5/10-45-VI/3 pak platí, že pokud je taková osoba přihlášena k národnosti české či slovenské, je Čechem nebo Slovákem, pokud je přihlášena k národnosti německé či maďarské, je Němcem nebo Maďarem.

K možnosti zjištění zachování čl. státního občanství se žalovaný vyjádřil tak, že tento postup ve smyslu § 2 ústavního dekretu byl možný pouze na základě žádosti dotčené osoby, která mohla být podána v době od 10. 8. 1945, tzn. ode dne nabytí účinnosti ústavního dekretu, do dne 10. 2. 1946. Ze spisu však jednoznačně vyplývá, že předmětnou žádost podala pouze manželka jmenovaného A. A., nikoliv samotný J. A.. Manželka jmenovaného A. A. požádala osobně Zemský národní výbor v Praze dne 20. 9. 1945 jménem svým a svých tří nezletilých dětí o udělení povolení k pobytu v Praze do vyřízení žádosti o ponechání státního občanství, přičemž zřejmě si podala tuto žádost znovu dne 8. 2. 1946. Tato žádost však nebyla doporučena Radou Ústředního národního výboru hlavního města Prahy k vyhovění, neboť žadatelka neprokázala splnění podmínek § 2 odst. 1 ústavního dekretu. Lze tedy podle žalovaného důvodně předpokládat, že žádosti manželky jmenovaného nebylo výměrem Ministerstva vnitra ze dne 25. 11.

1946, č. j. A-4605-11/11-46-VI/2 vyhověno, avšak zamítavý výměr nebyl doručen, neboť manželka jmenovaného pobývala v zahraničí na neznámé adrese.

K předloženým kopiím žádostí J. A. ze dne 28. 10. 1945 a ze dne 12. 12. 1945, které se našly v jeho pozůstalosti, žalovaný uvedl, že se jedná o nepodepsané kopie pořízené dvojjazyčně, u nichž není vyznačeno předání k odeslání. Měly být pořízeny v Mannheimu a adresátem měl být československý konzulát ve Frankfurtu prostřednictvím Hlavního velitelství amerických ozbrojených sil v Evropě. Podle ustanovení § 2 odst. 2 ústavního dekretu mohla být žádost podána i u zastupitelského úřadu, pokud bydlel žadatel v cizině. Žalovaný v tomto ohledu vyžádal vyjádření Ministerstva zahraničí, z něhož vyplynulo, že žádná ze zmíněných písemností nebyla dochována v archivu a nebyl nalezen ani žádný záznam o obdržení takové žádosti. Uvedené písemnosti nebyly ani nemohly být podány u zastupitelského úřadu, neboť čsl. konzulát v té době v okupovaném Německu neexistoval. Řízení o zjištění zachování čsl. státního občanství podle § 2 ústavního dekretu tak nebylo zahájeno.

Všechny osoby, které byly československými státními občany a nebyly německé nebo maďarské národnosti nebo nebyly podle § 1 odst. 4 a § 5 ústavního dekretu za ně považovány, zůstaly československými státními občany i nadále bez ohledu na to, zda se staly či nestaly podle předpisů okupantů německými nebo maďarskými státními občany. Výjimky vyplývající z ústavního dekretu podléhaly zvláštnímu režimu, mj. spočívajícího v tom, že vydání osvědčení o československém státním občanství pro osoby ústavním dekretem dotčené bylo podmíněno předcházejícím vydáním osvědčení o národní spolehlivosti potvrzeným Ministerstvem vnitra. Žalovaný k tomu vysvětlil, že ústavní dekret upravil státní občanství dosavadních čsl. státních občanů, tedy osoby, které by měly nesporné čsl. státní občanství, i kdyby nebylo okupace částí ČSR Němci a Maďary v letech 1938 a 1939. Kde se tedy v ústavním dekretu hovoří o německé či maďarské státní příslušnosti, rozumí se tím občanství, které bylo nabyto podle předpisů vydaných následkem okupace čsl. území. Mezi tyto právní předpisy náleží i citovaná Smlouva.

Žalovaný také uvedl, že na základě zákona č. 34/1953 Sb., jímž některé osoby nabývají čsl. státního občanství, se řešila situace osob německé národnosti, které pozbyly čsl. státní občanství podle ústavního dekretu a měly v den, kdy tento zákon nabyl účinnosti (tj. 7. 5. 1953) bydliště na území ČSR. Tyto osoby se na základě tohoto zákona staly čsl. státními občany, pokud čsl. státní občanství nenabývaly již dříve. Vzhledem k tomu, že J. A. pozbyl čsl. státní občanství podle ústavního dekretu a před účinností zákona č. 34/1953 Sb. nenabyl zpět čsl. státní občanství, mohl by nabýt čsl. státní občanství podle tohoto zákona, ale pouze za předpokladu, že by měl ke dni 7. 5. 1953 bydliště v ČSR. Tak tomu ovšem nebylo, a proto J. A. nemohl podle tohoto zákona nabýt čsl. občanství. Z uvedených důvodů žalovaný dospěl k závěru, že prvostupňové rozhodnutí krajského úřadu bylo správné, a proto odvolání zamítl.

III. Žaloba

Žalobkyně v **prvním žalobním bodě** nesouhlasila se závěry správních úřadů, že jmenovaný J. A. měl německou národnost. Uváděla, že do roku 1939 měl národnost

pokračování

československou. Poukázala na to, že jeho opatrovníkem byl Čech kníže L., jmenovaný studoval vysokou školu v Praze v českém jazyce, ovládal český jazyk a používal ho. Žalobkyně nesouhlasila se závěry žalovaného na str. 10 napadeného rozhodnutí o tom, že již před rokem 1939 byl jmenovaný Němcem. Jeho zaměstnanci mluvili česky, měl v 1. republice domovské právo, v roce 1923 byl mustrován českou armádou, byl zcela integrován v české společnosti. Byl přijat do Řádu sv. Lazara, jehož členové byli vesměs Češi, i po odchodu z vlasti do Rakouska zůstal v tomto řádu českého Velkopřevorství, nepřešel do rakouského, přičemž s Čechy mluvil zásadně česky. Žalobkyně se ohradila proti negativnímu a nespravedlivému hodnocení osoby J. A. ze strany žalovaného. Podle ní žalovaný nezhodnotil správně, že J. A. až do doby, než byl přinucen podepsat sčítací listy v roce 1939, žil na území České republiky a sám měl československé státní občanství. Samotným podpisem sčítacího archu, kde jmenovaný uvedl německou řeč, jej nelze považovat za nepřítele českého národa a podpis na tomto dokumentu obecně za projev zrady československého státu a nepřátelství k němu.

Ve **druhém žalobním bodu** žalobkyně rozporovala, že na jmenovaného nebylo možno aplikovat ustanovení § 1 odst. 4 ústavního dekretu. Podle žalobkyně žalovaný nesprávně vykládal podpis jmenovaného na sčítacím dotazníku, kdy byl hodnocen jako Němec bez ohledu na skutečnosti, které ho k podpisu dotazníku vedly. Toto globální konstatování však odporuje podstatě ústavního dekretu, neboť výjimky v něm stanovené zachovávají československé občanství i osobám, které tzv. Fragebogen podepsali. Žalobkyně poukazovala na to, že pod sp. zn. 13743/46 byla u Magistrátu hlavního města Prahy, konskripčního úřadu registrována žádost jmenovaného J. A. a E. (A.) A. o vystavení osvědčení národní a státní spolehlivosti dle ústavního dekretu. Jako důkaz žalobkyně označila potvrzení o žádosti adresované Zemskému národnímu výboru (dále jen „ZNV“) v Praze ze dne 14. 8. 1946 pod sp. zn. 13743 pro J. i A. A.. Žalobkyně namítla, že rozhodnutí tehdejšího Ministerstva vnitra v této věci a veškerá další údajně provedená opatření nejsou k nalezení. Ke sdělení ONV v Turnově ze dne 18. 2. 1947 žalobkyně namítla, že nebylo zdůvodněno, rozhodně jím nebylo ukončeno jednání o vystavení osvědčení o národní spolehlivosti podle § 1 odst. 4 a § 2 odst. 1 ústavního dekretu, řízení nebylo ukončeno rozhodnutím. Nadto ONV v Turnově rozhodl po obdržení žádosti dne 10. 2. 1947 během 3 dnů, je tedy nepředstavitelné, že by mohlo být učiněno materiálně fundované komplexní rozhodnutí, navíc ONV v Turnově nebyl objektivní, neboť měl zájem o majetek J. A.. Zápisy v poštovní knize se jeví jako nevěrohodné, žalobkyně se domnívá, že při zápisu pod sp. zn. 13743 pro A. A. došlo k manipulaci. Správní řízení bylo u A. A. provedeno zjevně za pana J. A., což je na základě § 4 odst. 1 ústavního dekretu nepřípustné. Z výsledku šetření v Archivu hlavního města Prahy ze dne 2. 12. 2010 vyplynulo, že spis v této věci není uložen, opět se zde nehovoří o tom, že by rozhodnutí v této věci existovalo, odkazuje se jen na jakousi zprávu. Žalobkyni nemůže být kladeno za vinu, že nepředložila potvrzení o ukončení řízení. Podle žalobkyně jsou tvrzení správních orgánů o tom, že žadatelka nepředložila rozhodnutí o ukončení řízení, v rozporu s tvrzením o tom, že žádosti o vydání osvědčení o národní spolehlivosti podle § 1 odst. 4 ústavního dekretu nebylo vyhověno. Žalobkyně dovozuje, že ještě do roku 1960 nebyly zjištěny poznatky ohledně státního občanství jmenovaného a jeho manželky. Zamítavé rozhodnutí by jistě bylo obratem použito. Žalobkyně shrnula s tím, že řízení o žádosti

jmenovaného a A. A. ze dne 14. 8. 1946 o potvrzení podle § 1 odst. 4 ústavního dekretu nebyla ukončena.

Dále stěžovatelka dovozovala, že jmenovaný byl při podpisu tzv. Fragebogen pod nátlakem nacistického režimu a zemského rady z Jičína, který byl Němec, jež ultimativně vyzval J. A. k vyplnění dotazníku k zjištění německé státní příslušnosti a k podání žádosti o členství v NSDAP. Vstup do NSDAP jmenovaný do samého konce odmítal, jako důkaz žalobkyně navrhuje provést dokazování. Dalším důvodem pro zastrašení jmenovaného byly židovské kořeny rodiny. Tzv. Fragebogen byl tedy podepsán pod nátlakem nacistického režimu ve snaze ochránit rodinu a zaměstnance jmenovaného, kteří byli Češi. Žalovaný tato fakta, zejména podezření ohledně židovských kořenů, neguje, přestože úřady potvrdily souvislost mezi ohrožením ze strany nacistického režimu na základě podezření, že rodina má židovský původ, a podpisem na dotazníku, žalobkyně se dovolávala dopisu krajského úřadu ze dne 26. 10. 2005. Historicky jednoznačně prokazatelnými vzory chování okupační moci je prokázáno, že tzv. Fragebogen byl vyplněn na základě nátlakové situace bez svobodné vůle a lze proto použít § 1 odst. 4 ústavního dekretu.

Ve **třetím žalobním bodu** se žalobkyně soustředila na možnost zachování československého občanství J. A. podle § 2 odst. 1 ústavního dekretu. Podle žalobkyně dne 8. 2. 1946 podala A. A. žádost o zachování československého státního občanství podle § 2 ústavního dekretu pro sebe a svého manžela a podle § 4 odst. 2 ústavního dekretu pro nezletilé děti J., K. a P.. Jmenovaný žádost podal sám dne 28. 10. 1945 a 12. 12. 1945 a tuto žádost formálně správně jako vojenský zajatec US Army adresoval československému konzulátu ve Frankfurtu. Jmenovaný nemůže být osobně zodpovědný za to, že předmětné žádosti nebyly postoupeny zjevně příslušným orgánům, ačkoli československý konzulát ve Frankfurtu byl veden u US Army, které byly žádosti předány, a to ve lhůtě stanovené ústavním dekretem. Podle žalobkyně dospěl žalovaný k nesprávnému závěru, že československé úřady nejsou odpovědné za jednání US Army. Žalobkyně uvedla, že každý úřad tehdejšího československého státu byl povinen přeposlat jemu doručený dokument věcně příslušnému úřadu. Tato povinnost se vztahovala i na Českou misi ve Frankfurtu. Podle žalobkyně je US Army podřaditelná České misi. Ústavní dekret nepočítal s eventualitou, že žádost bude podávána i osobami, které se nenacházeli v předmětné době na území Československa, J. A. učinil vše, co bylo v jeho moci, aby žádosti odeslal. Nebylo prokázáno ukončení takového řízení, o čemž svědčí doklady z roku 1960, kdy si československé úřady nebyly jisty, jaká státní příslušnost jmenovanému přísluší, proto musí řízení příslušný úřad dokončit.

Žalobkyně se vrátila k tomu, že dne 8. 2. 1946 byla podána žádost podle § 2 odst. 1 ústavního dekretu A. A. za sebe, děti i jmenovaného, tato žádost nebyla do dnešního dne vyřízena řádným způsobem. O tom svědčí to, že jmenovaný nebyl veden pod uvedeným jednacím číslem. Žalovaný nikdy nehodnotil, že dne 7. 8. 1945, tedy 3 dny před účinností ústavního dekretu, vystavil ONV v Hrubé Skále potvrzení ve prospěch rodiny A., které materiálně vykazuje obsah potvrzení národní spolehlivosti. Vysokou váhu takového potvrzení konstatoval Ústavní soud v nálezu Pl. ÚS 14/94. Podle žalobkyně se jedná o dostatečný důkaz toho, že byl jmenovaný národně spolehlivý.

pokračování

Stěžovatelka argumentovala dále naplněním podmínek podle § 2 odst. 1 ústavního dekretu, tedy že byly splněny podmínky zachování věrnosti republice, že se jmenovaný nikdy neprovinil vůči českému nebo slovenskému národu, aktivně se podílel na osvobození. K prokázání těchto skutečností žalobkyně označila řadu důkazů. Kromě toho jmenovaný trpěl pod nacistickým nebo fašistickým terorem. Proto jmenovaný splňuje podmínky pro zachování československého státního občanství dle zmíněného ustanovení.

Ve čtvrtém žalobním bodě stěžovatelka uvedla skutečnosti, které žalovaný a krajský úřad nezhodnotily objektivně. Nebylo správně zhodnoceno, že tzv. Fragebogen podepsal jmenovaný pod nátlakem ze strachu a za okolností zvláštního zřetele hodných. Žalobkyně odkázala na rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 28 Cdo 4419/2070 a rozhodnutí Ministerstva vnitra v obdobné věci MS – 312/51/2 - 99 ze dne 19. 7. 2011, ze kterých vyplývá, že žadatelům bylo uznáno československé státní občanství, i když podepsali dotazník pro zjištění německé národnosti. Žalobkyně nerozporovala, že jmenovaný byl dne 20. 10. 1941 zařazen do německé armády, ovšem chybí další podstatné skutečnosti. Jmenovanému se podařilo až do roku 1944, tedy více než celých 5 let, vyhýbat povolání do vojenské služby, ačkoli povolávací rozkaz obdržel již v roce 1939, schovával se, nebo se nechával zařadit jako nepostradatelný vedoucí podniku. Žalobkyně nesouhlasila s tím, že v rozhodnutí žalovaného byl jmenovaný hodnocen jako sympatizant nacistického režimu, odvádění příspěvků organizaci NSV, placení daní, nebylo hodnoceno správně, jmenovaný tak nečinil dobrovolně. Jednání představovalo minimalistické řešení, aby z formálního hlediska vyhověl nacistickému režimu. Z těchto kroků nelze vyvodit podporu nacistickému režimu. Rovněž není podloženo tvrzení, že jmenovaný měl být členem NSDAP. K nacistickému režimu jmenovaný nepěstoval blízké vztahy. Žalobkyně připomněla nálezy I. ÚS 98/04 ze dne 29. 6. 2005, v němž Ústavní soud připomněl, že není ústavně přípustné, aby se orgány veřejné moci cítily bezvýhradně vázány rozhodnutími a názory státních orgánů z doby, kdy docházelo k mocenskému zneužívání práva komunistickým režimem. Naopak na statku bylo poskytnuto ubytování španělským monarchistům, kteří byli na útěku před občanskou válkou ve Španělsku. Nespravedlivé a neobjektivní je hodnocení osoby J. A. ze strany ONV v Turnově. Nebylo přihlédnuto, že se v americkém zajetí sám přihlásil jako Čechoslovák, přičemž nebylo zveřejněno, proč byl jako československý občan odmítnut. Je možné, že důvodem odmítnutí mohlo být aristokratické postavení. Žalobkyně uzavřela s tím, že je nutno osvědčit, že J. A. dle § 1 odst. 4 ústavního dekretu nepozbyl české státní občanství, anebo že mu dle § 2 odst. 1 ústavního dekretu bude muset být československé státní občanství uznáno. Z uvedených důvodů žalobkyně navrhovala, aby soud rozhodl o zrušení napadeného rozhodnutí pro nezákonnost a vrátil věc žalovanému k dalšímu rozhodnutí.

IV.

Průběh řízení před krajským soudem

Ze soudního spisu je patrné, že krajský soud při jednání dne 18. 9. 2013 zamítl návrhy na doplnění dokazování listinami označenými v seznamu důkazů, jež žalobkyně soudu předložila, a na jehož provedení setrvala při ústním jednání. Rovněž nevyhověl novému návrhu žalobkyně na dotaz americkým státním úřadům ohledně osudu žádostí J.

A. podaných v americkém zajetí. Řada žalobkyní označených listin byla již součástí správního spisu, doplnění dokazování dalšími listinami a dotazem ohledně podání žádosti J. A. americkým úřadům pak soud považoval za nadbytečné pro účely posouzení žaloby, a to z důvodů, jež jsou rozvedeny v odůvodnění napadeného rozsudku.

Naproti tomu, krajský soud doplnil dokazování tvrzené existence žádosti o zachování československého státního občanství ze dne 8. 2. 1946, o níž se žalovaný v napadeném rozhodnutí jen dohadoval, neboť tato žádost nebyla v archivech dohledána. Provedeným důkazem bylo potvrzeno, že dne 8. 2. 1946 skutečně podala A. A. žádost o zachování československého státního občanství jménem svým, jménem manžela a jejich dětí, která byla podle podacího razítka podána u Magistrátu hl. m. Prahy dne 8. 2. 1946. Žalovaný nerozporoval samotné podání žádosti, ale setrval na stanovisku, že se nejednalo o žádost J. (J.) A., ale pouze A. A. a jejich dětí.

V.

Napadený rozsudek

V **odůvodnění napadeného rozsudku** krajský soud uvedl následující argumentaci. V prvé řadě uvedl, že obsah správního spisu je důkazem o důkladném šetření všech rozhodných skutečností za účelem vyřízení žádosti o vydání osvědčení o československém občanství J. A.. Krajský soud dále shrnul právní úpravu obsaženou v citovaném ústavním dekretu prezidenta republiky a na základě výkladu těchto právních norem posoudil žalobní námitky.

Stěžovatelka na prvním místě brojila proti tomu, že J. A. byl ze strany správních orgánů považován za příslušníka německé národnosti, a dovolávala se toho, že je nutno jej považovat za Čecha a v důsledku toho aplikovat ustanovení § 1 odst. 4 ústavního dekretu.

Krajský soud poukázal k tomu na relevantní judikaturu, konkrétně rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2013, č. j. 5 As 61/2011 - 133, publ. ve Sb. NSS č. 2813/2013, rozebíral konstrukci zmíněného ústavního dekretu a dospěl k závěru, že českoslovenští státní občané „německé“ národnosti, kteří podle předpisů německé okupační moci nabyli německou státní příslušnost, pozbyli podle § 1 odst. 1 ústavního dekretu ke dni nabytí německé státní příslušnosti československé státní občanství, pokud příslušný správní orgán nerozhodl podle § 2 ústavního dekretu o zachování jejich československého občanství; a českoslovenští státní občané „české“ národnosti, kteří se v době od 21. 5. 1938 do 31. 12. 1946 ucházeli o německé státní občanství, pozbyli československé státní občanství podle § 5 citovaného ústavního dekretu, a to ke dni 10. 8. 1945, pokud příslušné správní orgány nerozhodly podle § 1 odst. 4 tohoto ústavního dekretu o jejich národní spolehlivosti. Uvedená ustanovení kategorizují československé občany do jednotlivých skupin, na něž pak dopadají, s tím, že tyto případy pozbytí, resp. zachování, nebo naopak případy kontinuity v důsledku nepozbytí československého občanství rozlišuje nejen četná judikatura obecných soudů a Ústavního soudu ČR. Krajský soud zmínil i část odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2008, sp. zn. 28 Cdo 4419/2007, www.nsoud.cz, jež se vyjadřuje k odlišování argumentace ustanovením § 2 odst. 1 a zároveň § 1 odst. 4 ústavního dekretu. V tomto ohledu krajský soud upozornil na to, že v některých částech žaloby byly směřovány skutečnosti týkající se postupu dle § 1 odst. 4 ústavního dekretu, jež se týká vydání rozhodnutí s národní

pokračování

spolehlivosti, a postupu dle § 2 ústavního dekretu, podle něhož se rozhodovalo o zachování československého státního občanství.

Ve shodě s touto judikaturou krajský soud vyložil pojem „národnosti“, jak ho předestřela žalobkyně v žalobě a zejména rozváděla v replice a zpochybňovala tak význam přihlášení se J. A. k německé národnosti při vyplnění dotazníku tzv. Fragebogen v roce 1939. Žalobkyně totiž pojem „národnosti“ podává tak, jak jej chápe doba moderní, tedy jako převážně kategorii subjektivní, založenou na právu a svobodné volbě každého jedince o své národnosti rozhodovat. Nicméně při aplikaci a interpretaci předmětného ústavního dekretu tehdejší správní orgány toto kritérium vnímaly jako kategorii převážně objektivní, kdy bylo třeba přihlížet jak k subjektivnímu prohlášení dotčené osoby, tak ke znakům objektivním, které subjektivní prohlášení osoby stvrzují. Oběžník č. Ministerstva vnitra ze dne 24. 8. 1945, č. j. A-4600-16/8 - 45 ref. A, jež se kritérii pro určení pojmu „národnosti“ užitým v § 1 ústavního dekretu zabýval, v této souvislosti zmiňoval dřívější úřední hlášení k určité národnosti při sčítání lidu, policejní hlášení, přihlášky do škol, prohlášení pro účely zásobovacích lístků, původ rodičů, školní vzdělání, užívání jazyka v soukromém životě, apod. Sám ústavní dekret úřednímu hlášení národnosti přiznával velmi významnou roli, neboť v § 1 odst. 3 kladl důraz na přihlášení se v úředním hlášení za Čecha (anebo Slováka) a umožnil tak zachování československého státního občanství Němcům (a Maďarům), kteří by jej na základě tohoto dekretu pozbyli, tím, že na takové osoby negativní dopady úpravy československého státního občanství nevztáhl.

Ačkoli se žalobkyně dovolávala řady faktů, z nichž dovozuje českou národnost J. A., soud shodně se správními orgány za rozhodné považuje zejména přihlášení se jmenovaného k německé národnosti podpisem tzv. Fragebogen, tedy dotazníku ke stanovení německé národní příslušnosti, ze dne 22. 7. 1939. Přihlášení se jmenovaného k německé národnosti v roce 1939 žalobkyně nijak nespornuje, ve správním řízení byla tato okolnost ostatně doložena samotným dotazníkem, ve kterém se jmenovaný výslovně k německé národnosti přihlásil, německý jazyk uvedl jako mateřský a vedle českého i jako dorozumívací, uvedl německou školní docházku (nikoli studium na české vysoké škole, jak se toho nyní žalobkyně dovolává), výslovně prohlásil, že nemá židovské předky, a jednoznačně se tímto přihlásil k postavení německého říšského občana.

Krajský soud dospěl k závěru, že je třeba vycházet i přes snesené argumenty stěžovatelky z toho, jak byl podpis tzv. Fragebogen v poválečné době nazírán tehdejšími československými orgány tak, že žadatel, který zmíněný dotazník podepsal a přihlásil se tak k německé národnosti, aby mu byla potvrzena německá státní příslušnost, byl jako Němec nazírán a z hlediska ústavního dekretu tento akt vedl ke ztrátě československého státního občanství podle § 1 odst. 1 ústavního dekretu. Tuto skutečnost zmínila sama žalobkyně a nabytí německé státní příslušnosti jmenovaným bylo doloženo nejen vydáním průkazu o německé státní příslušnosti dne 13. 10. 1939, ale již předtím dne 6. 10. 1939 vystavením kmenového listu s vyznačenou německou státní příslušností s vyznačeným vojenským odvodem. Na tomto místě krajský soud uvedl na pravou míru argumentaci žalovaného v napadeném rozhodnutí, že ke ztrátě československého státního občanství u jmenovaného nedošlo až okamžikem vydání průkazu o německé státní příslušnosti, jak nesprávně uvedl žalovaný, ale dnem 16. 3. 1939 přímo na základě právních předpisů okupační moci – výnosu Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb. zák. ze dne 16. 3. 1939,

o Protektorátu Čechy a Morava. Tento okamžik nabytí německé státní příslušnosti shodně uvádí i již zmíněný Oběžník Ministerstva vnitra č. 20 k provedení ústavního dekretu. Nicméně tato dílčí nesprávnost neměla na vlastní posouzení věci význam.

Krajský soud odkázal stran posouzení příslušnosti k německé národnosti na názor Ústavního soudu ČR uvedený v nálezu ze dne 16. 12. 2004, sp. zn. III. ÚS 107/04, z něhož dovodil, že podpis Fragebogen je třeba považovat za stěžejní skutkovou okolnost při posouzení otázky národnosti J. A.. S žalobkyní lze dozajista souhlasit, že pokud by se z podpisu tzv. Fragebogen vždy vyvozovala příslušnost k německé národnosti bez možnosti vztáhnout na takovou osobu stanovenou výjimku podržení československého občanství, ztrácelo by ustanovení § 1 odst. 4 ústavního dekretu význam. Uvedené ustanovení skutečně definovalo výjimku z okruhu osob, které by dle § 1 ústavního dekretu ztratily československé státní občanství v důsledku nabytí německé státní příslušnosti podle předpisů okupační moci či z důvodu příslušnosti k německé národnosti, pokud byly splněny zde uvedené podmínky. Tento výklad však správní orgány nijak nepopíraly, žalovaný naopak při rozboru dotčených ustanovení ústavního dekretu vycházel nejen z jeho textu, ale také textu již zmíněného Oběžníku Ministerstva vnitra č. 20 k jeho provedení, jakož i z dobové a současné judikatury vykládající toto pravidlo. Poukazovala-li žaloba v této souvislosti na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4419/2007 ze dne 12. 6. 2008, uvádí soud, že toto rozhodnutí mělo jiný skutkový základ, totiž v tehdy projednávaném případě bylo dotčené osobě německé národnosti (Nejvyšší soud z tohoto důvodu ostatně za nevýznamné označil vydání osvědčení o národní spolehlivosti) přímo vydáno osvědčení o zachování československého státního občanství. Je však nutno zdůraznit, že své závěry o německé národnosti žalovaný nestavěl jedinečně a výhradně na přihlášení se J. A. za Němce v tzv. Fragebogen, ale toto jeho subjektivní prohlášení hodnotil také s ostatními objektivními skutečnostmi, z nichž bylo na příslušnost k určité národnosti v poválečné době třeba usoudit, zcela ve shodě s textem zmíněného Oběžníku Ministerstva vnitra.

Krajský soud se ztotožnil s názorem žalovaného, že zde nebyl jen podpis jmenovaného na dotazníku, jímž se ucházel o německou státní příslušnost. Usazení rodiny A. na území tehdejšího československého státu, a proto i znalost českého jazyka, neznamena bez dalšího, že se jednalo o českou rodinu. Ve shodě se správními orgány krajský soud dospěl k závěru, že pro závěr o německé národnosti jmenovaného svědčí německý původ rodiny, k níž se v úředním hlášení tzv. Fragebogen přiznávali ostatní příslušníci rodiny A.. Matka jmenovaného a jeho sestry se k německé národnosti a němčině jako jazyku mateřskému přihlásily nejen v době nesvobody při vyplnění tzv. Fragebogen, ale i v době předmnichovské (sama žalobkyně zdůrazňuje plnou průkaznost takového přiznání k určité národnosti), jak se poddává ze sčítacího archu prokazující sčítání lidu v roce 1930. Rovněž z žádosti manželky jmenovaného A. A. ze dne 8. 2. 1946 o zachování československého občanství podle § 2 ústavního dekretu, již soud doplnil dokazování provedené správními orgány, plyne, že sama přiznávala svou německou národnost a uváděla i německou národnost jmenovaného jako důvod pro nabytí německého říšského občanství, rovněž uvedla, že na potravinových lístcích byli vedeni jako příslušníci německé národnosti, domnívala se, že v roce 1930 se při sčítání lidu manžel hlásil k německé národnosti. I tyto skutečnosti hovoří pro německou národnost jmenovaného a vnímání celé rodiny A. jako příslušníků německé národnosti, jakož i vnímání jmenovaného jako

pokračování

Němce svou manželkou. Pokud žalobkyně zdůrazňovala, že J. A. nestudoval jen německé školy, ale také vysoké učení lesnictví v Praze, nelze nevidět, že na toto české studium navázal (jistě dle vlastního rozhodnutí, jak žaloba zdůrazňuje) opět studiem bankovníctví v zahraničí. Jestliže nebyl jmenovaný v roce 1930 sčítán a nepřihlásil se v této době k německé národnosti, krajský soud připomněl, že se nikde v úředních hlášeníh nehlásil ani k příslušnosti k českému národu. Žalobce sám uváděl, že poté, co v roce 1928 skončil se studiem lesnictví v Praze, pokračoval ve studiu bankovníctví v zahraničí (ostatně v roce 1927 mu Okresní úřad v Roudnici vystavil pas, který byl následně v roce 1929 a 1931 prodlužován, a který jmenovaný v roce ke konci roku 1931 ztratil v Hamburku, kde se zdržoval, jak plyne z dokumentů zajištěných u Národního archivu, ve fondu Policejního ředitelství), z toho soud dovozuje, že v roce 1930 nebyl jmenovaný na rozdíl od zbytku rodiny A. sčítán s nejvyšší pravděpodobností právě z důvodu pobytu v zahraničí. V souvislostech je třeba vnímat to, že i v době předválečné byl jmenovaný československými orgány vnímán jako Němec, když v roce 1923 byl do Seznamu odvodem povinných osob narozených v roce 1905 z úřední moci zapsán jako osoba s mateřským německým jazykem. Jako Němec byl vnímán i v době poválečné, kdy se sice v americkém zajetí přihlásil za československého občana, ale ze strany československé výslechové skupiny Československé vojenské mise u Hlavního velitelství amerických ozbrojených sil na evropském dějišti (v podrobnostech lze odkázat na odůvodnění napadeného rozhodnutí žalovaného) nebyl právě z tohoto důvodu repatriován. Celkový obraz jmenovaného v té době nebyl český, ale dle také objektivních kritérií německý. Soud z uvedených důvodů neshledal nesprávným závěr správních orgánů o německé národnosti jmenovaného J. A.. Napadá-li žalobkyně jako nelogické závěry žalovaného, že jmenovaný byl až do podpisu tzv. Fragebogen československým státním příslušníkem české národnosti, sluší se poznamenat, že takový závěr v napadeném rozhodnutí žalovaného nezazněl. Žalovaný jednoznačně dospěl k závěru, že jmenovaný měl na území tehdejšího Československa domovské právo, byl až do okupace území nacistickým režimem československým státním občanem, zjištění o české národnosti jmenovaného však učiněno nebylo. Proto také žalovaný správně konstatoval, že se na J. A. nemohla vztahovat výjimka zakotvená pro Čechy, Slováky a příslušníky jiných slovanských národností v ustanovení § 1 odst. 4 ústavního dekretu.

K závěru o české národnosti nemůže vést ani pobývání jmenovaného na území tehdejšího Československa, ani znalost a užívání českého jazyka, ani zaměstnávání českých zaměstnanců, ani členství v českém Velkopřevorství řádu sv. Lazara. Z tohoto důvodu krajský soud pro nadbytečnost neprováděl dokazování písemně zaznamenanými dobovými výpověďmi pamětníků, neboť znalost českého jazyka a zaměstnávání českých obyvatel a používání českého jazyka nepovažuje soud za sporné, ale je nehodnotí jako skutečnosti, které by mohly zvrátit závěr o německé národnosti jmenovaného. Navrhovala-li žaloba jako důkazy domovské listy a potvrzení MNV Hrubá Skála ze dne 24. 5. 1947, soud ani těmito listinami dokazování neprováděl, neboť jednak byly listiny součástí správního spisu a správní orgány z nich vycházely, jednak domovské právo jmenovaného nebylo sporné, ale nemůže automaticky vést k závěru o české národnosti jmenovaného.

K dílčím žalobním námitkám týkajícím se židovského původu J. (J.) A. krajský soud uvádí následující. Předně lze poukázat na to, že v dané době byla židovská národnost již uznávaná nejen na základě menšinových smluv, ale i československých právních

předpisů (zákon č. 256/1920 Sb., č. 47/1927 Sb.), a nastávaly případy, kdy se osoby k této národnosti hlásily v dotaznících při sčítání lidu (právě takový případ byl řešen Ústavním soudem nálezem sp. zn. I. ÚS 617/08 ze dne 24. 2. 2009), na což reagovalo i poválečné zákonodárství. Žalobce ani nikdo z jeho rodiny se přes nyní deklarované židovské kořeny rodiny k této národnosti nepřihlásil, a to ani v době předcházející období zvýšeného ohrožení republiky. Ostatně lze poukázat na to, že J. A. i ostatním členům rodiny bylo po přihlášení se k německé národnosti v tzv. Fragebogen bez problémů potvrzeno německé říšské občanství, jmenovaný byl přijat do řad německé armády. Krajský soud neprováděl dokazování listinami o židovských kořenech rodiny A., neboť za rozhodující považoval ve shodě se žalovaným shora uváděné objektivní přihlášení se k německé národnosti.

Právě německou národnost a nabytí německé státní příslušnosti v průběhu okupace českých zemí považoval krajský soud za rozhodné, neboť českoslovenští státní občané národnosti německé, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství. V těchto případech mohly tyto osoby požádat o zachování československého státního občanství, pokud splnily podmínky podle § 2 odst. 1 ústavního dekretu. Podmínkou zachování státního občanství pak bylo vydání rozhodnutí o zachování státního občanství.

V daném konkrétním případě považuje krajský soud za určující zjištění, že jmenovaný J. A. se ke konci druhé světové války a po osvobození československého území spojeneckou armádou na území dosud okupovaném nacistickou státní mocí nenacházel, nýbrž bojoval od r. 1944 v německé armádě a následně v době od 26. 4. 1945 do 30. 3. 1946 pobýval v americkém zajetí. Tuto nespornou skutečnost považuje soud za významnou, neboť se jedná o dobu, po kterou podle § 2 odst. 2 ústavního dekretu běžela šestiměsíční lhůta (konkrétně od 10. 8. 1945 do 10. 2. 1946) k podání žádosti o zjištění, že trvá československé státní občanství, a to u příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise), anebo u zastupitelského úřadu. Z toho soud dovozuje, že jmenovaný nemohl sám na území tehdejšího československého státu u příslušného okresního národního výboru (ale ani jiného správního orgánu, jež by měl povinnost takové podání postoupit správnímu orgánu příslušnému), podat žádost o zjištění zachování československého státního občanství podle § 2 ústavního dekretu. Tomu odpovídají i skutková zjištění správních orgánů, že žádost jmenovaným na území obnovující se republiky podána ve stanovené lhůtě nebyla, jak o tom svědčí archivními materiály.

Krajský soud při ústním jednání doplnil dokazování žádostí ze dne 8. 2. 1946. Tu svým jménem podala A. A. u Magistrátu hl. m. Prahy a žádala o zachování československého státního občanství dle § 2 ústavního dekretu pro sebe, manžela a jejich děti. Krajský úřad vycházel ze zjištění, že tuto žádost podala jen manželka jménem svým a pro děti. Rovněž žalovaný uváděl, že tuto žádost podala pouze A. A. pro sebe a děti u Ústředního národního výboru hl. m. Prahy, jak plyne z její žádosti ze dne 20. 9. 1945 o udělení povolení k pobytu do vyřízení žádosti o zachování československého občanství. Podání další žádosti dne 8. 2. 1946 pak žalovaný dovozoval ze žádosti sestry jmenovaného K. A. ze dne 8. 2. 1946, evidované u ZNV pod č. j. I-3a-50.71346, neboť následně jméno A. A. bylo zaevidováno pod č. j. I-3a-50.71246. Doplněným dokazováním provedeným

pokračování

soudem pak byla tato domněnka žalovaného o podání žádosti o zachování československého občanství dne 8. 2. 1946 potvrzena s tím, že tuto žádost podala A. A. nejen pro sebe a děti A., ale také pro manžela.

Přes toto zjištění má krajský soud za to, že dekretální řízení o zachování československého občanství jmenovaného dle § 2 ústavního dekretu nebylo řádně zahájeno a nemělo být tedy ani k následné žádosti žalobkyně (resp. jejího právního předchůdce) dokončeno. Právo žádat o zachování státního občanství bylo nepochybně osobním právem té které osoby, což lze dovodit z podstaty státního občanství jako osobního právního poměru určité fyzické osoby ke konkrétnímu státu, vyjádřeného jako souhrn práv a povinností plynoucích z příslušnosti osoby ke státu. Ustanovení § 2 ústavního dekretu předpokládalo pro zachování československého občanství žádost, která musela být podána u příslušného orgánu, ve stanovené zákonné lhůtě. Dle Oběžníku Ministerstva vnitra č. 20 provádějícího ústavní dekret předcházelo vydání rozhodnutí ministerstva vnitra o zachování československého občanství podle § 2 ústavního dekretu přezkoumání žádosti okresním národním výborem (správní komisí), osvědčení vzor B (dle zmíněného oběžníku), přísně zúčtovatelné, pak potvrzovalo okolnosti nárok odůvodňující a bylo předáváno ZNV, jež věc postupoval ministerstvu vnitra ke konečnému rozhodnutí.

Krajský soud uvedl, že řízení o žádosti ve věci zachování československého občanství bylo řízením správním, na něž bylo nutno vztáhnout rovněž ustanovení vládního nařízení č. 8/1928 Sb., o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (správní řízení). Ostatně také zmíněný oběžník toto vládní nařízení č. 8/1928 Sb. výslovně zmiňuje ve vztahu k určování místní příslušnosti. Z ustanovení § 17 odst. 4 a § 19 vládního nařízení č. 8/1928 Sb. a rovněž ani přímo z ústavního dekretu neplyne možnost podat žádost o zachování československého státního občanství za jinou osobu (byť manžela) bez zplnomocnění osoby, o jejíž státní občanství se mělo jednat. Možnost jednat ve věcech státoobčanských za manžela pak neplyne ani z vyhlášky č. 225/1926 Sb., o průkazu o státním občanství Československé republiky, ani ze zmíněného Oběžníku Ministerstva vnitra č. 20. Jestliže se v rozhodné době nacházel jmenovaný stále v americkém zajetí a byla-li žádost ze dne 8. 2. 1946 podána A. A. také jménem jmenovaného a žalobkyně připouštěla neexistenci zmocnění manželky jednat na základě plné moci jménem J. A., dospěl také krajský soud k závěru, že za něj nebyla podána platně, a proto ani tímto podáním nebylo řádně zahájeno řízení dle § 2 ústavního dekretu o státním občanství J. A.. Závěr o nevydání pozitivního rozhodnutí o zachování československého občanství jmenovaného ve smyslu § 2 ústavního dekretu na základě takto podané žádosti učiněný správními orgány pak nemůže zpochybnit ani neexistence procesního rozhodnutí o takové žádosti, jak žalobkyně namítala.

Krajský soud nepovažoval za opodstatněnou ani žalobní argumentaci týkající se nutnosti dokončit dekretální řízení z důvodu podání žádostí J. A. ze dne 28. 10. 1945 a 12. 12. 1945. Těmito písemnostmi, jež byly objeveny v průběhu správního řízení v pozůstalosti syna jmenovaného, se v odůvodnění napadeného rozhodnutí žalovaný podrobně zabýval, vycházel z vyjádření Ministerstva zahraničních věcí ČR ze dne 2. 11. 2011, č. j. 118684/2011-OAZI, a soud se s hodnocením uvedených písemností ztotožnil. Předně se nejedná o originály písemností, ale o nesignované kopie, u nichž není vyznačeno předání k odeslání, natož pak jejich přijetí některým v písemnostech zmíněných úřadů.

Pořízení písemností jmenovaným bylo vyznačeno v Mannheimu, adresátem měl být československý konzulát ve Frankfurtu nad Mohanem, prostřednictvím Hlavního velitelství Amerických ozbrojených sil v Evropě. Z vyjádření Ministerstva zahraničních věcí plyne, že v roce 1945 československý zastupitelský úřad ve Frankfurtu nad Mohanem, který by mohl být zastupitelským úřadem v cizině ve smyslu § 2 odst. 2 ústavního dekretu, neexistoval. V té době na území, kde se žalobce nacházel (tj. v americké zóně rozděleného území bývalé Německé říše), působila československá vojenská mise, která se s ostatními úřady proměnila v letech 1946 až 1948 v konzuláty. Do té doby u spojeneckých velitelství působili styční důstojníci pro repatriaci (toto ostatně plyne také z dokumentů vyhledaných v Národním archivu, které se vztahují k působení repatriačního střediska ve Frankfurtu nad Mohanem a k odmítnutí repatriace jmenovaného). Ačkoli byly pro účely vyjádření Ministerstva vnitra prověřeny fondy Konzulárního odboru z uvedených let (dokonce s pozitivní zmínkou o žádosti o vydání kopie rodného listu K. A., nar. X, francouzské občanky), fondy Teritoriálních odborů, a to i tajných, a knihy podacího gestorského protokolu, tedy konzulárního odboru Ministerstva zahraničních věcí, pro období od 15. 11. 1945 do 12. 2. 1946, podání žádosti o zachování československého občanství podle § 2 ústavního dekretu J. A. nebylo zjištěno.

Žalovaný tak podle krajského soudu dospěl k správnému závěru, že z důvodu faktické neexistence zastupitelského úřadu ve Frankfurtu nad Mohanem, neadresování předmětných písemností československé vojenské misi na území působící a případně z důvodu jejich nepostoupení příslušným československým úřadům ze strany Hlavního velitelství amerických vojenských sil nelze uvedené písemnosti považovat za řádné žádosti jmenovaného dle § 2 odst. 2 ústavního dekretu, jež by byly ve stanovené lhůtě podány příslušným úřadům podle uvedeného ustanovení. Ve shodě se žalovaným má soud za to, že Americké vojenské velitelství, prostřednictvím kterého se žalobce obracel na zastupitelský úřad, nelze podřadit pod československou misi a tedy k tíži československých státních orgánů přičítat, že tyto písemnosti nebyly v žádných fondech Ministerstva zahraničních věcí nalezeny. Z tohoto důvodu soud nevyhověl návrhu žalobkyně a nepovažoval za nutné doplnit dokazování provedené v tomto směru správními orgány o dotaz na osud podaných písemností směřovaný na americké úřady. Za podstatné totiž soud má, že podání žádosti u československých úřadů příslušných dle § 2 odst. 2 ústavního dekretu nebylo prokázáno. Řízení podle § 2 ústavního dekretu tak nebylo zahájeno ani písemnostmi 28. 10. 1945 a 12. 12. 1945 z pozůstalosti jmenovaného.

Krajský soud tak považoval žalobní body směřující do závěrů správních orgánů o nezahájení řízení dle § 2 ústavního dekretu ve věci zachování československého občanství jmenovaného za nedůvodné. Dekretální řízení podle tohoto ustanovení nebylo ze všech shora uvedených důvodů řádně zahájeno, čemuž odpovídá správními orgány zjištěný stav, totiž že v dohledaných archivních dokumentech není žádná zmínka ke jménu J. A., nebyla proto ani zjištěna existence rozhodnutí o zachování jeho československého občanství, a pokud československé úřady vedly řízení podle § 2 ústavního dekretu (písemnosti k č. j. I-3a-50.712-46) prokazatelně se týkalo pouze A. A. a dětí A.. Nebylo tedy na místě, aby v takovém řízení nynější správní orgány pokračovaly a zabývaly se tím, zda byly či nebyly u J. A. naplněny podmínky pro zachování československého státního občanství podle § 2 ústavního dekretu. Ani soud se proto skutečnostmi rozhodnými z hlediska zachování československého státního občanství nemohl zabývat. Protože však žaloba

pokračování

směřuje do rozhodnutí ve věci státního občanství pouze jmenovaného, považuje soud za nadbytečné zabývat se žalobními výtkami směřujícími ke zjištění průběhu a výsledku dekretálních řízení těchto ostatních rodinných příslušníků.

Jak již soud dovodil shora, krajský úřad ani žalovaný nepochybili, pokud dospěli k závěru, že se na J. A. nemohla vztahovat výjimka zakotvená v ustanovení § 1 odst. 4 ústavního dekretu, neboť se jednalo o osobu německé národnosti, nikoli Čecha, který se jen za Němce v době zvýšeného ohrožení republiky přihlásil za okolností citovaným ustanovením předvídaných. Ovšem bez ohledu na to, zda jmenovaného J. A. bylo v uvedené době na místě považovat za osobu české nebo německé „národnosti“ ve smyslu ústavního dekretu, nelze učinit jiný závěr, než že na základě tohoto ústavního dekretu v každém případě pozbyl československé státní občanství, když kontinuita státního občanství nebyla ve správním řízení prokázána rozhodnutím o zachování československého státního občanství pro osobu „německé národnosti“ dle § 2 ústavního dekretu, ani osvědčením o národní spolehlivosti dle § 1 odst. 4 ústavního dekretu pro osobu „české národnosti“ z důvodu splnění zde uvedených podmínek, když žádné z těchto dekretálních řízení nebylo v případě osoby jmenovaného ani řádně zahájeno.

Krajský soud vyhodnotil skutkový stav zjištěný správními orgány tak, že byla podána žádost J. a A. A. a pod č. j. IV. St 13743/46 byla Magistrátem hl. m. Prahy dne 16. 8. 1946 postoupena ZNV ke zjištění, zda se přihlásili k německé národnosti, a zde evidována pod č. j. 7189/1949 pro J. A. a pod č. j. 7190/1949 pro jeho manželku A. A.. Další písemnosti k č. j. I-3a/S-7189-1946 [ať již postoupení věci ze strany ZNV k prošetření ONV v Turnově, zaslání věci zpět ZNV s odpovědí, že rada ONV na schůzi dne 14. 2. 1947 nedoporučila vydat osvědčení, ale i žalovaným zmíněné záznamy v podacím protokolu ze dne 12. 8. 1948 o pohybu spisu a písemnostech: 1. Ministerstvu vnitra (č. j. 29249/48) s pozn. se zprávou o nevyhovění, 2. Referátu pro národní správu majetku Prahy XX (č. j. 29249/48) s pozn. o zapůjčení spisu (nevyhov.) žád. (st. obč.)], jež byly uváděny již pod jménem A. A., vyhodnotili krajský úřad i žalovaný zcela logicky v kontextu ostatních zjištěných okolností tak, že žádosti osvědčení o národní spolehlivosti jmenovaného nebylo vyhověno a kladné vyřízení záležitosti prokázáno nebylo. Navíc je nutno zdůraznit, že v době, kdy měla být žádost o vydání osvědčení o národní spolehlivosti dle § 1 odst. 4 ústavního dekretu jménem J. A. podána, se jmenovaný nenacházel na území republiky, po propuštění z amerického zajetí se na území republiky legálně nevrátil, sama jeho manželka s dětmi byla na počátku května 1946 dobrovolně odsunuta do Bavorska. Z toho je nutno dovodit, že pod č. j. IV. St 13743/46 byla ZNV k postupu zaslána žádost již dříve podaná manželkou i za jmenovaného. Krajský soud poukázal v tomto ohledu na to, že podstatné pro posouzení státního občanství jmenovaného by bylo prokázání vydání rozhodnutí o zachování československého státního občanství J. A. podle § 2 ústavního dekretu, jehož vydání však prokázáno nebylo a ani být nemohlo ze shora rozvedených důvodů, a postup dle § 1 odst. 4 ústavního dekretu nebylo na jmenovaného možno vztáhnout.

Krajský soud odlišil uvedenou situaci od případu řešeného Ústavním soudem ČR v nálezu sp. zn. IV. ÚS 114/96 ze dne 25. 9. 1997, jehož se stěžovatelka dovolávala, který nepochybně hovoří o nutnosti dokončit dekretální řízení, nicméně v tehdy rozhodovaném případě šlo o odlišnou skutkovou situaci, neboť v nyní projednávaném případě nebylo dekretální řízení řádně zahájeno, správní orgány tak nemůže stíhat povinnost v takovém

řízení pokračovat. Za dané situace tedy správní orgány nepochybily, jestliže se věcně nezabývaly okolnostmi, z nichž žaloba dovozuje přihlášení se jmenovaného za Němce podepsáním tzv. Fragebogen z donucení nátlakem anebo za okolností zvláštního zřetele hodných, ani tím, zda počínání jmenovaného naplňuje požadavky na jeho národní spolehlivost dle § 1 odst. 4 ústavního dekretu. Z týchž důvodů se těmito skutečnostmi nezabýval ani krajský soud.

Dále krajský soud považuje za potřebné reagovat na některé dílčí závěry žalobkyně. Soud ve shodě se žalovaným nesouhlasí se žalobkyní v tom směru, že nepozbytí československého státního občanství jmenovaného je doloženo písemností ONV v Hrubé Skále ze dne 7. 8. 1945, které je podle žalobkyně třeba materiálně považovat za potvrzení národní spolehlivosti jmenovaného. Aniž by soud zpochybňoval závěry Ústavního soudu uvedené v nálezu ze dne 8. 3. 1995 sp. zn. Pl. ÚS 14/94 o významu vyjádření úřadů učiněných v bezprostřední časové návaznosti, konstatuje ve shodě se žalovaným, že uvedená písemnost byla vydána ještě před účinností předmětného dekretu, který teprve vydávání osvědčení o národní spolehlivosti jako podmínku pro podržení československého státního občanství s účinností od 10. 8. 1945 zakotvil. Potvrzení MNV v Hrubé Skále ze dne 7. 8. 1945 sice popisuje kladný postoj rodiny A. k českému národu a státu a tato listina by patrně mohla být následně použita pro účely vystavení osvědčení o národní spolehlivosti (vzor A dle Oběžníku Ministerstva vnitra č. 20 k provedení ústavního dekretu), nicméně rozhodující je, že žádost o vydání osvědčení o národní spolehlivosti nebyla jmenovaným řádně podána, jmenovaný byl německé národnosti, proto nelze ani dospět k závěru, že zmíněná písemnost je osvědčením o národní spolehlivosti jmenovaného ve smyslu § 1 odst. 4 ústavního dekretu.

Dovolávala-li se žalobkyně nakonec i rozhodnutí Ústavního soudu SR v případě Kirchmayer, v němž byl rovněž aplikován ústavní dekret a řešena otázka zachování československého občanství, musí soud opět konstatovat, že zjištěné okolnosti v nyní projednávaném případě J. A. byly odlišné. V případě Kirchmayer, jak žalobkyně sama uváděla, bylo podání žádosti o zachování československého občanství osobou maďarské národnosti prokázáno. Judikurní závěry jak Ústavního soudu SR, tak Ústavního soudu ČR, o shovívavosti ohledně neunesení důkazního břemene o zachování státního občanství se týkaly situací, kdy nebyla nalezena rozhodnutí o zachování státního občanství v případech, v nichž bylo ovšem zahájení dekretálního řízení prokázáno. Soud zde poznamenává, že i v žalobkyní zmíněném případě Kirchmayer bylo obdobně jako v případě J. A. potvrzení o sčítání lidu ze slovenského státního archivu považováno za důkaz o maďarské národnosti dotčené osoby.

Krajský soud uzavřel, že z veškerých dostupných archivních materiálů neplyne, že by J. A. anebo platně jeho jménem jiná osoba podala žádost o zachování státního občanství nebo žádost o osvědčení o národní spolehlivosti. Za této situace tedy nelze správním orgánům vytýkat, že se v rámci posouzení věci nezabývaly jako předběžnou otázkou, zda byly v případě jmenovaného splněny podmínky pro zachování československého státního občanství podle § 2 odst. 1 ústavního dekretu nebo pro vydání osvědčení o národní spolehlivosti podle § 1 odst. 4 ústavního dekretu č. 33. Ze všech uvedených důvodů soud žalobu zamítnul podle § 78 odst. 7 s. ř. s. jako nedůvodnou.

pokračování

Kasační stížnost

V **kasační stížnosti** proti napadenému rozsudku a jejích doplněních, které stěžovatelka opřela výslovně o kasační důvody uvedené v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a), b) s. ř. s., uvedla námitky, které Nejvyšší správní soud pro přehlednost sdružil do následujících bodů.

VI.1

Stěžovatelka v první skupině kasačních námitek uvádí, že klíčová ustanovení § 1 ústavního dekretu byla nesprávně vyložena, neboť první odstavec citovaného ustanovení se vztahuje na československé státní občany národnosti německé nebo maďarské, kteří nabyli německé nebo maďarské státní příslušnosti podle předpisů cizí okupační moci, přičemž tyto osoby pak pozbyly československé státní občanství retroaktivně ke dni nabytí cizího státního občanství. Druhý odstavec se naproti tomu vztahuje na další „československé státní občany národnosti německé nebo maďarské“, kteří československé státní občanství pozbyli dnem nabytí účinnosti tohoto ústavního dekretu, tzn. dnem 10. 8. 1945. Podle názoru stěžovatelky nebylo v posuzované věci možné aplikovat § 1 odst. 2 citovaného dekretu, přičemž stěžovatelka vyjádřila souhlas se závěrem krajského soudu, že J. A. pozbyl československé státní občanství přímo na základě právních předpisů okupační moci, konkrétně výnosu Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb. zák. ze dne 16. 3. 1939, o Protektorátu Čechy a Morava.

VI.2

Druhá skupina námitek se vztahuje k samotnému podání tzv. Fragebogen. Stěžovatelka tvrdí, že J. A. vyplnil sčítací arch pod nátlakem, či dokonce hrozbou osobní likvidace, příp. ztráty majetku, přičemž je samozřejmé, že se přitom nedoznal k židovským kořenům své rodiny. O tom však svědčí soudobá literatura, na niž stěžovatelka poukázala („*Hofjuden*“ nakl. Julia Streichera, Der Stürmer, Norimberk, 1938), jakož i zápis do knihy židovských rodů Semi-Gotha. Podpisem Fragebogen tedy jmenovaný pouze chránil svůj život, život své rodiny a zřejmě i své spolupracovníky. Samotná funkce tohoto dotazníku se podle názoru stěžovatelky musí posoudit podle německého, a nikoliv podle československého práva, podle něhož lze posoudit pouze otázku, zda podání „Fragebogen“ lze případně považovat za „*přihlášení se za Němce*“ podle ústavního dekretu učiněného Čechy, Slováky a příslušníky jiných slovanských národů. Jelikož J. A. nabytí německé státní občanství na základě právních předpisů německé okupační moci, vyplývá z toho, že vyplnění sčítacího listu bylo pouhým potvrzením tohoto stavu a nemělo již právní následky. K otázce národnosti J. (J.) A. stěžovatelka dále podotkla, že krajský soud dospěl k nesprávnému závěru, že celkový obraz jmenovaného v té době byl podle objektivních kritérií německý. To svědčí podle stěžovatelky o vadách posuzování předložených důkazů. Kdyby J. (J.) A. nepodepsal Fragebogen, stejně by byl považován za německého státního občana a podléhal by pravomoci německých státních soudů v době okupace.

VI.3

Třetí skupina námitek se vztahuje k problematice zastoupení J. A. při podání žádosti ve správním řízení vedeném ve věci zachování československého občanství ve smyslu § 2 ústavního dekretu, jakož i k listinám prokazujícím, že byla podána žádost o vydání osvědčení národní spolehlivosti ve smyslu § 1 odst. 4 cit. ústavního dekretu. Toto řízení bylo zahájeno jeho manželkou A. A., přičemž krajský soud ohledně jeho zastoupení dospěl k závěru, že tato žádost nebyla platně podána a nebylo jí tak zahájeno řízení podle § 2 ústavního dekretu o státním občanství J. A., a to z důvodu, že jmenovaný se v rozhodné době nacházel v americkém zajetí a žádost byla podána bez jeho zmocnění. Stěžovatelka tvrdí, že z ustanovení § 17 odst. 4 vládního nařízení č. 8/1928 Sb. zák. a n. a § 19 téhož nařízení plyne povinnost úřadu upustit od povinnosti prokázat plnou moc, jde-li o zastoupení členem rodiny a není-li pochybnost o trvání nebo rozsahu práva k zastupování. Krajský soud tedy dospěl k nesprávnému závěru, neboť žádost A. A. byla uplatněna ve lhůtě a řízení o ní mělo být dokončeno. Krajský soud však usoudil, že toto „*dekretální řízení o zachování československého občanství jmenovaného podle § 2 ústavního dekretu nebylo řádně zahájeno*“, čímž se dopustil nesprávného posouzení právní otázky. In eventum stěžovatelka poukázala na to, že i kdyby se jednalo o formální vadu předmětné žádosti, měla být úřadem odstraňována podle ustanovení § 19 odst. 2 citovaného vládního nařízení č. 8/1928 Sb. zák. a n. Z toho vyplývá, že pokud nebylo správné řízení s manželkou J. A. tehdy dokončeno, je dána povinnost dokončit toto řízení v současnosti. K tomu stěžovatelka také poukázala na skutečnost, že se ztratil celý příslušný obsah správního spisu, čímž zůstává nedokázáno, zdali možná existovala plná moc J. A., z níž by vyplývalo zplnomocnění pro jeho manželku A. A. k podání žádosti na zachování československého státního občanství. Z toho také vyplývá ve smyslu nálezu Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2003, sp. zn. I. ÚS 147/03, že jí nemůže být kladen chybějící důkaz zplnomocnění k tíži a že tedy na stěžovatelku má být pohlíženo tak, jako kdyby plná moc existovala.

Stran řízení o vydání osvědčení o československém státním občanství – národní spolehlivosti podle citovaného ústavního dekretu stěžovatelka uvedla, že žádost J. (J.) A. se sice nezachovala, ale její podání je potvrzeno několika dobovými dokumenty, kupř. žádostí Magistrátu hl. m. Prahy č. 13743/45 – 46, jíž tento správní orgán žádal Zemský národní výbor o poskytnutí informací, přičemž doručení přípisu je potvrzeno podacím razítkem adresáta ze dne 16. 8. 1946. Na to se podle názoru stěžovatelky váže i přípis ONV v Turnově ze dne 18. 2. 1947, v němž ONV Turnov nedoporučuje Zemskému národnímu výboru vydání osvědčení o národní a státní spolehlivosti J. a A. A.. Z toho podle stěžovatelky jednoznačně vyplývá, že toto řízení ke dni 18. 2. 1947 probíhalo a žádost nebyla doposud vyřízena. Stěžovatelka tak zásadně nesouhlasí se závěrem krajského soudu, že řízení zahájeno nebylo. Přitom je třeba podle jejího názoru vycházet z předpokladu, že spolehlivost se v zásadě presumuje a je ji třeba vyvracet, nikoliv dokazovat. Stěžovatelka podotkla, že její případ je odlišný od případu řešeného v nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. II. ÚS 1248/13, tak i od případu řešeného rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2013, č. j. 5 As 61/2011 - 133.

VI.4

Stěžovatelka dále argumentuje stran povinnosti dokončit dekretální řízení o žádostech J. A. ze dne 28. 10. 1945 a 12. 12. 1945 tím, že krajský soud pochybil ve svém

pokračování

závěru o tom, že americké úřady v americkém okupačním pásmu poválečného Německa nelze podřadit pod československou misi. Americké státní moci totiž podléhala i různá zastoupení cizích států, a to včetně československé vojenské mise. Americké vojenské velitelství je tedy třeba považovat za útvar nadřízený všem československým státním orgánům a institucím působícím v americké okupační zóně, a to včetně československé vojenské mise. Pokud byla žádost J. A. podána skutečně jakémukoliv příslušnému americkému orgánu, byla podána tomu správnému adresátu, neboť československý generální konzulát ve Frankfurtu nad Mohanem byl uzavřen v roce 1936 a po skončení války již nebyl otevřen. Ve Frankfurtu však působilo poválečné americké velení a Frankfurt byl proto místem pro spolupráci československých a amerických orgánů. V pozůstalosti J. A. se našly pouze nepodepsané kopie původních žádostí, nicméně stěžovatelka má za to, že žádosti byly skutečně doručeny americkým okupačním jednotkám. O tom vypovídají i ověřené kopie deníků J. A., a to konkrétně zápis ze dne 29. 10. 1945 a zápis ze dne 13. 12. 1945. Uvedené žádosti prokazují, že J. (J.) A. si přál zůstat československým státním občanem a chtěl se vrátit do Československa. K tomu stěžovatelka poukázala na to, že ustanovení § 2 odst. 2 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb., který umožňoval podání „*žádostí o zjištění, že se československé státní občanství zachovává*“, se vztahovalo jen na československé státní občany, kteří v cizině bydleli, což podle tehdy platného československého práva znamenalo, že se zdržovali v cizině s úmyslem pobývat v místě svého bydliště trvale, což by se samozřejmě nevztahovala na J. A. ani tehdy, kdyby svou žádost odevzdal československému zastupitelskému úřadu, protože v Německu stejně neměl své bydliště. Krajský soud se dopustil tedy vady řízení, pokud neprovedl na návrh stěžovatelky dožádání u amerických orgánů, jelikož to považoval za nadbytečné. Stejně tak se dopustil vady řízení, pokud nepřipustil důkazní návrh stěžovatelky stran otázky, zda byly žádosti J. A. skutečně předány orgánům československé moci. V případě, že by byly tyto skutečnosti prokázány, je celá právní argumentace krajského soudu nesprávná, takže se jedná o vady, které měly zásadní vliv na celé řízení. Stěžovatelka je naproti tomu přesvědčena, že předložené žádosti ze dne 28. 10. 1945 a ze dne 12. 12. 1945 vyjadřovaly pevnou vůli J. A. zůstat československým státním občanem, přičemž tyto žádosti byly podány tak, že neodporovaly tehdejšímu správnímu řádu. Ve spisech chybí rozhodnutí ve věci samé, nicméně jsou tam poznámky o tom, že tehdejší správní orgány se těmito žádostmi zabývaly. Do doby rozhodnutí o těchto žádostech je třeba považovat tyto osoby za československé občany.

VI.5

Pátá skupina kasačních námitek se vztahuje k otázce, zda J. A. byl československý občan německé národnosti, či československý občan. Krajský soud v tomto ohledu dospěl k závěru, že J. A. byl údajně československým občanem německé národnosti. Stěžovatelka naproti tomu tvrdí, že J. A. pochází ze starého českého rodu L. A. z Královic u Plzně, a byl tedy českého původu, přičemž odkazuje na jeho předky (J. L., který zemřel v roce X v Plzni). Stěžovatelka zejm. poukázala na skutečnost, že ani krajský soud, ani správní orgány nemohly v tehdejší době provést evaluaci národnosti pouze na základě údajů, které byly dovozeny (opět nesprávně) z různých skutečností týkajících se rodinných příslušníků. Toto by bývalo odporovalo tehdy platnému výnosu Ministerstva vnitra z roku 1946 a odporuje to i nyní všem příslušným ustanovením ústavního práva, neboť by to představovalo příbuzenské ručení (nebo kolektivní vinu). V případě J. A. proto nebylo

možno vycházet ze příp. osvědčení ohledně jeho matky a sester. Jako důležité argumenty ve prospěch závěru, že J. A. byl československé národnosti, je třeba hodnotit zejm. následující argumenty: studium lesního hospodářství v češtině, znalost češtiny a její užívání, zaměstnávání výlučně českých zaměstnanců v rozporu s pokyny německých úřadů, korespondence s úřady v českém jazyce, čeští přátelé, úzký kontakt s knížetem S., na jehož žádost J. A. přijal a zaopatřil španělské uprchlíky na svém velkostatku, a z toho důvodu byl posléze přijat do řádu sv. Lazara pro Velkopřevorství Čechy a Moravu, kam byli přijímáni výlučně českoslovenští státní občané československé národnosti, jehož členem zůstal i po své emigraci po roce 1947 až do své smrti v roce 1972. Vedle uvedeného stěžovatelka také zdůraznila, že podporoval partyzánské hnutí, skrýval se až do roku 1944 před nástupem do vojenské služby, nerespektoval řadu německých nařízení a tím vším výrazně prospíval českému národu. Kromě podpisu Fragebogen tak J. A. neučinil žádný krok, který by prokazoval jeho německou národnost. Jak subjektivní, tak i objektivní důvody hovoří pro to, že J. A. byl československé národnosti. Na okraj této otázky stěžovatelka poukázala na to, že existovalo podezření ze strany německých úřadů, že rodina J. A. měla židovské kořeny. Stěžovatelka se tedy domnívá, že J. (J.) A. byl občan české národnosti a citovaný ústavní dekret č. 33/1945 Sb. se na něho vůbec nevztahoval, a to proto, že byl občanem s židovskými kořeny nebo osobou, která spadala pod ustanovení § 1 odst. 4 citovaného dekretu.

Z uvedených důvodů stěžovatelka navrhla zrušení napadeného rozsudku a vrácení věci krajskému soudu k dalšímu řízení.

VII. Vyjádření žalovaného

Z **vyjádření žalovaného** ke kasační stížnosti a jejího doplnění vyplývají následující tvrzení.

K námitkám stěžovatelky týkajícím se aplikace ústavního dekretu žalovaný uvedl, že podle ustanovení § 2 odst. 2 tohoto dekretu bylo možno žádost o zachování státního občanství podat v prekluzivní lhůtě šesti měsíců od počátku účinnosti tohoto dekretu u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise), anebo bydlel-li žadatel v cizině, u zastupitelského úřadu. Žádost tedy musela být podána žadatelem osobně ve lhůtě do 10. 2. 1946. Místní příslušnost úřadu se řídila bydlištěm žadatele a příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) přezkoumal oprávnění k žádosti, zvláště zjišťoval podle předložených dokladů a na základě šetření, zda jsou tu okolnosti nárok odůvodňující, tedy věrnost ČSR, žádné provinění proti českému či slovenskému národu a aktivní účast v boji za osvobození ČSR, anebo utrpení pod nacistickým nebo fašistickým terorem. Pokud se tyto podmínky prokázaly, vydal okresní národní výbor (okresní správní komise) žadateli osvědčení o prozatímním zachování státního občanství a žádost zaslal nadřízenému zemskému národnímu výboru, který pak s vlastním návrhem zaslal žádost k rozhodnutí Ministerstvu vnitra, přičemž obdobný postup platil i pro československý zastupitelský úřad v cizině. V případě J. A., který se zdržoval v cizině, mohla být žádost podána u československého zastupitelského úřadu v cizině. Pouze takto podaná žádost mohla být podáním, na jehož základě mohlo být zahájeno správní řízení o žádosti o zjištění zachování československého státního občanství podle § 2 ústavního dekretu a mohlo dojít ke zjišťování okolností tuto žádost odůvodňujících. V případě J. A.

pokračování

se tak nestalo a lhůta k podání žádosti mu propadla. Na tom nic nemění jeho případné kroky, které jsou sporně dokazatelné a které měl učinit ve spojeneckém zajetí v okupovaném Německu. Za tohoto stavu věcí není možné uvažovat o tom, že by mělo být dokončováno řízení podle ústavního dekretu.

Ke stěžovatelkou tvrzenému českému původu rodiny J. A. žalovaný uvedl, že v napadeném rozsudku je podle jeho názoru otázka německé národnosti jmenovaného zcela objasněna, k čemuž žalovaný poukazuje na novou publikaci (*Županič, J. Židovská šlechta podunajské monarchie: mezi Davidovou hvězdou a křížem, Praha: Lidové noviny, 2012*), v níž rod A. není zmíněn. Bylo zjištěno, že J. A. byl osobou německé národnosti svým původem, školním vzděláním a užíváním německého jazyka. Žalovaný odkázal na poválečné předpisy platné pro posuzování německé národnosti, zejm. dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, vládní nařízení č. 217/1946 Sb. Pokud stěžovatelka poukazuje na osobní deníky vedené jmenovaným, pak je třeba poukázat na to, že jsou vedeny v německém jazyce, nikoliv v českém jazyce, jak by se dalo předpokládat u československého státního občana české národnosti. Není dále pochyb o tom, že se na jmenovaného vztahoval ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské. Podle názoru žalovaného jmenovaný J. A. nesplňoval podmínky § 1 odst. 4 tohoto ústavního dekretu, protože byl německé národnosti, a nesplňoval ani podmínky § 2 tohoto ústavního dekretu. Dále žalovaný reagoval na argumentaci stěžovatelky směrnicí Ministerstva vnitra č. 216-27/5-1949-A/6, podle níž má jmenovaný nárok na české státní občanství přes skutečnosti, k nimž došlo výlučně z důvodu okupace ČSR v roce 1939. Tato směrnice ze dne 14. 7. 1949, která byla uveřejněna ve Sbírce oběžníků pro KNV, roč. I. (1949), č. 10, se nazývala „Přesun agendy ve věci československého státního občanství podle dekretu č. 33/45 Sb. na krajské, příp. okresní národní výbory“ s podtitulem „*Směrnice k provádění dekretu prezidenta republiky ze dne 2. 8. 1945 č. 33 Sb.*“ a podle ní bylo provádění ústavního dekretu podřízeno zkoumání kladného poměru dotčené osoby k lidově demokratickému zřízení a k socialistické výstavbě státu (socialistickému budování), resp. jak se dotčená osoba svou prací zapojuje do budovatelského úsilí československého lidu. Podstatné je, že z této směrnice nijak nevyplývá nárok jmenovaného na české, resp. československé státní občanství, jak uvádí stěžovatelka. Žalovaný rovněž poukázal na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 12. 2013, č. j. 2 As 53/2013 – 111, podle něhož řízení o zjišťování státního občanství je zcela samostatným řízením probíhajícím v souladu s právními předpisy, a není tak relevantní, zda jeho výsledek má význam ke zodpovězení předběžné otázky v restitučním či jiném řízení. Žalovaný opětovně poukázal na to, že J. A. pozbyl československé státní občanství dnem 16. 3. 1939, a to přímo na základě právních předpisů okupační moci (výnos Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb. zák. a nař. o Protektorátu Čechy a Morava). Za tohoto předpokladu pak podpis dotazníku ke zjištění německé národní příslušnosti jmenovaným dne 22. 7. 1939 měl tuto okolnost potvrdit před německými okupačními úřady a na základě toho byl také jmenovanému vydán německým Oberlandratem v Jičíně dne 13. 10. 1939 průkaz o německé státní příslušnosti. Vyplnění tzv. Fragebogen mělo v době okupace jednoznačný cíl, tzn. ucházet se o získání německého (říšsko-německého) státního občanství přihlášením se k německé národnosti. Z toho důvodu je Fragebogen opatřen razítkem potvrzujícím přidělení dokladu o německém státním občanství, pokud by se žadatel k německé národnosti nepřihlásil, nikdy

by mu nebyl vydán průkaz potvrzující německou státní příslušnost. K tomu žalovaný odkázal na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2013, č. j. 5 As 61/2011, a dále usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. II. ÚS 1248/13, podle něhož k nabytí říšského občanství u osob německé národnosti podle tehdejšího významu žijících na území Protektorátu došlo na základě citovaného výnosu č. 75/1939 Sb. bez dalšího. Podání žádosti o určení německé národní příslušnosti k říšským úřadům a její kladné vyřízení po tomto datu se v předmětném řízení stalo nezvratným důkazem, že i stěžovatel se stal říšským občanem. Podle Ústavního soudu ČR jsou navíc akty orgánů Třetí říše zpětně nepřezkoumatelné. Z uvedených důvodů žalovaný navrhl zamítnutí kasační stížnosti jako nedůvodné.

VIII.

Podmínky řízení o kasační stížnosti

Nejvyšší správní soud nejprve zkoumal formální náležitosti kasační stížnosti, přičemž zjistil, že je podána včas, osobou oprávněnou a je proti označenému rozsudku přípustná za podmínek ustanovení § 102 a § 104 s. ř. s.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek krajského soudu i řízení, jež jeho vydání předcházelo, v souladu s § 109 odst. 3 a 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“). Přitom dospěl k závěru, že kasační stížnost je **důvodná**.

IX.

Meritorní posouzení věci

Nejvyšší správní soud vycházel při svém rozhodování ze skutkového stavu, jak byl zjištěn v řízení před správními orgány a dokazování provedeným před krajským soudem, přičemž nepovažoval za nutné nařídit jednání (§ 109 odst. 2 s. ř. s.).

Vzhledem k tomu, že Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost zčásti důvodnou a ve věci tak bude opětovně krajským soudem rozhodováno, považoval za vhodné věnovat se v odůvodnění tohoto rozsudku zejména těm námitkám, které se vztahují k důvodu pro zrušení napadeného rozsudku krajského soudu, a těm námitkám zejména procesního charakteru, které s nimi bezprostředně souvisejí, nikoliv však všem kasačním námitkám, které stěžovatelka proti napadenému rozsudku vznesla. K jednotlivým kasačním námitkám sdruženým pro přehlednost do jednotlivých bodů Nejvyšší správní soud uvádí následující.

IX.1

V první skupině kasačních námitek (srv. bod VI.1 rekapitulace) podřaditelné pod kasační důvod uvedený v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. stěžovatelka brojila proti výkladu příslušných ustanovení ústavního dekretu č. 33/1945 Sb., tak jak ho prezentoval žalovaný i krajský soud v odůvodnění napadeného rozhodnutí i napadeného rozsudku. Výklad předmětných ustanovení ústavního dekretu považuje Nejvyšší správní soud za východisko k posouzení ostatních relevantních kasačních námitek.

pokračování

V posuzované věci je třeba vycházet z aplikovaného ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 2. srpna 1945, č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské. Tento dekret prezidenta republiky, který byl dodatečně schválen Národním shromážděním ČSR, vycházel z předpokladu, že z hlediska československého práva státní občanství československé u osob německé a maďarské národnosti přetrvávalo po celou dobu války a teprve tímto dekretem je ČSR propustila ze státního svazku. Československé právo sice neuznávalo právní stav nastalý po 15. 3. 1939, na jehož základě se většina československých občanů německé národnosti stala říšskými občany, ale bylo nuceno vyvodit důsledky ze skutečnosti, že velká část československých občanů německé a maďarské národnosti po Mnichovu se stala občany nepřátelských států. Na druhou stranu však bylo cílem také vymezit okruh osob, na které by se ustanovení o ztrátě občanství nevztahovalo, zejména pak na ty občany, kteří zůstali československému státu věrni či bojovali za jeho osvobození (srv. Spirit, M. Tzv. Benešovy dekrety. Předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky. Praha. Nakladatelství VŠE, 2004, s. 227). S vědomím účelu a smyslu tohoto právního předpisu je třeba přistoupit k výkladu jeho jednotlivých ustanovení, která byla v předmětné věci klíčová.

Konstrukce ústavního dekretu je tedy založena na rozlišení několika skupin československých státních občanů, přičemž jako odlišující kritérium používá zejména pojem „národnost“. Podle § 1 odst. 1 ústavního dekretu č. 33 českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství. V těchto případech mohly tyto osoby požádat o zachování československého státního občanství, pokud splnily podmínky podle § 2 odst. 1 ústavního dekretu. Předpokladem pro zachování státního občanství bylo v první řadě vydání rozhodnutí příslušného správního orgánu o zachování státního občanství (viz k tomu rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2013, č. j. 5 As 61/2011 – 133).

Podle ustanovení § 1 ústavního dekretu *českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství* (odst. 1), *a ostatní českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti* (odst. 2), tj. dne 10. 8. 1945.

Podle § 1 odst. 3 se tento ústavní dekret *se nevztahuje na Němce a Maďary, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky.*

Podle § 1 odst. 4 citovaného ústavního dekretu *Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v této době přihlásili za Němce nebo Maďary, jsou donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, neposuzují se podle tohoto dekretu jako Němci nebo Maďaři, schválí-li krajský národní výbor osvědčení o národní spolehlivosti, které vydá příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) po přezkoumání uvedených skutečností.*

Možnost zachování československého státního občanství zakotvil § 2, podle kterého *osobám, spadajícím pod ustanovení § 1, které prokáží, že zůstaly věrny Československé*

republike, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství (odst. 1). Podle odst. 2 daného ustanovení žádost o zjištění, že československé státní občanství zachovává, lze podati do šesti měsíců od počátku účinnosti tohoto dekretu u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise), anebo bydlí-li žadatel v cizině, u zastupitelského úřadu. Rozhoduje o ní krajský národní výbor na návrh okresního národního výboru. Tyto osoby jest až do vyřízení žádosti považovati za československé státní občany, vydal-li jim okresní národní výbor (okresní správní komise) nebo zastupitelský úřad osvědčení o okolnostech, uvedených v předchozím odstavci.

Podle § 4 odst. 1 ústavního dekretu platilo, že pro účely tohoto dekretu se posuzují provdané ženy a nezletilé děti samostatně.

Podle čl. 2 odst. 1 Výnosu Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. 3. 1939 publikovaného pod č. 75/1939 Sb. platilo, že *obyvatelé protektorátu, kteří jsou příslušníky německého národa, stávají se německými státními příslušníky a podle předpisů zákona o říšských občanech z 15. září 1935 (Říš. Zák. I., str. 1146) říšskými občany. Pro ně platí tudíž také ustanovení na ochranu německé krve a německé cti. Podléhají německé soudní pravomoci.*

Podle ustanovení § 24 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství, s účinností do 31. 12. 2013, platilo, že *ve sporných případech provádí zjišťování státního občanství České republiky úřad příslušný podle místa trvalého pobytu, popřípadě posledního trvalého pobytu osoby, o jejíž státní občanství se jedná. Pokud osoba trvalý pobyt na území České republiky nikdy neměla, provádí zjišťování Úřad městské části Praha 1. Úřad vystaví fyzické osobě potvrzení o výsledku provedeného zjištění. Je-li to třeba k uplatnění práv fyzické osoby, do potvrzení uvede, kdy, popřípadě na základě jakých ustanovení fyzická osoba státní občanství České republiky nabyla nebo pozbyla.*

Nejvyšší správní soud již dříve při výkladu ustanovení citovaného ústavního dekretu ve vztahu k rozhodné právní úpravě pro vedení správního řízení o zjištění státního občanství České republiky, dospěl k názoru, že *při vydání deklaratorního správního rozhodnutí podle § 24 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, týkajícího se trvání či zániku československého státního občanství konkrétní osoby nemohou správní orgány ani následně správní soudy hodnotit právní předpisy vydané v době druhé světové války a v poválečném období, jako je ústavní dekret presidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, ani přezkoumávat postup tehdy příslušných orgánů podle tohoto ústavního dekretu presidenta republiky či posuzovat správnost nebo spravedlivost jejich případných rozhodnutí. Úkolem správních orgánů, a následně v mezích uplatněných námitek i správních soudů, je zabývat se toliko otázkou, zda na základě citovaného ústavního dekretu presidenta republiky, případně na základě s ním souvisejících právních skutečností žadatel pozbyl v uvedeném období československé státní občanství, či nikoliv (viz k tomu blíže rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2013, č. j. 5 As 61/2011 – 133, přístupný na www.nssoud.cz). Toto řízení zároveň není samo o sobě řízením restitučním, jak se snaží dovozovat stěžovatelka, a proto na něho nelze bez dalšího vztáhnout závěry Ústavního soudu ČR dovozené v jeho judikatuře v restitučních otázkách.*

pokračování

Z uvedených právních východisek je třeba přezkoumat předmětnou námitku stěžovatelky, že ustanovení § 1 odst. 1, 2 ústavního dekretu byla nesprávně vyložena. Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s úsudkem krajského soudu (s nímž konec konců také stěžovatelka vyslovila souhlas), že prvotním právním důvodem - nahlíženo z historického pohledu - pro získání německého státního občanství J. (J.) A. byl čl. 2 odst. 1 Výnosu o Protektorátu Čechy a Morava, podle něhož příslušníci německého národa, kteří byli obyvateli Protektorátu, se stávají německými státními příslušníky. V důsledku aplikace § 1 odst. 1 ústavního dekretu pak tito českoslovenští státní příslušníci, kteří se stali občany Německé říše, ztratili československé státní občanství již dnem nabytí německého občanství. Tato právní úprava se plně vztahovala na otázku státního občanství J. (J.) A., neboť z podkladů shromážděných správními orgány plyne, že i před 15. 3. 1939 se on i jeho rodina považovali za Němce - československé státní příslušníky s domovským právem v obci H., o čemž svědčí kupř. znalost německého jazyka, školní docházku do německého gymnázia v Praze atd.

Se stěžovatelkou i krajským soudem se tedy ztotožňuje Nejvyšší správní soud v tom, že přímo na základě právních předpisů okupační moci ve spojení s retroaktivními účinky § 1 odst. 1 ústavního dekretu pozbyl ke dni 16. 3. 1939 J. (J.) A. československé občanství. Z toho zároveň vyplývá, že se v případě tohoto občana nemohl uplatnit § 1 odst. 2 citovaného ústavního dekretu, neboť mezi nimi je logický vylučovací poměr. K tomu je ovšem zapotřebí podotknout, že opodstatněnost této námitky nic nemění na celkovém posouzení věci. V žádném případě nelze stěžovatelce dát za pravdu v tom, že by se citovaný ústavní dekret na J. (J.) A. vůbec nevztahoval, neboť i v případě, že by skutečně bylo československými orgány rozhodnuto o tom, zda jmenovaný splňuje podmínky § 1 odst. 4 či § 2 odst. 1 citovaného dekretu (viz dále), jednalo by se o aplikaci právního režimu citovaného dekretu.

IX.2

V další skupině kasačních námitek (bod VI.3 rekapitulace) stěžovatelka napadá závěr krajského soudu, že žádost A. A., manželky J. (J.) A., ze dne 8. 2. 1946 o zachování československého občanství ve smyslu § 2 odst. 1 ústavního dekretu nebyla platně podána a nebylo jí tak zahájeno řízení podle § 2 ústavního dekretu o státním občanství J. A., a to z důvodu, že jmenovaný se v rozhodné době nacházel v americkém zajetí a žádost byla podána manželkou A. A. bez jeho zmocnění. Dále také argumentuje tím, že ve věci J. (J.) A. bylo zahájeno řízení ve smyslu § 1 odst. 4 ústavního dekretu, které rovněž nebylo dokončeno.

Ačkoliv žalovaný v napadeném rozhodnutí uvedl (a to na základě šetření Ministerstva vnitra, odboru všeobecné správy), že nebylo zjištěno, že by J. A. podal žádost o zjištění zachování československého státního občanství ve smyslu § 2 odst. 1 ústavního dekretu, krajský soud doplnil v tomto směru na návrh stěžovatelky dokazování a dospěl k závěru, že žádost o zachování československého občanství dne 8. 2. 1946 podala A. A. nejen pro sebe a děti A. (J. a K.), ale také pro svého manžela. Nejvyšší správní soud má za to, že takto zjištěný skutkový stav je zjištěn adekvátně existujícím podkladům a je mezi stranami nesporný. Stěžovatelka však nesouhlasí s názorem, že A. A. nebyla svým manželem zmocněna k podání žádosti o zjištění zachování československého státního

občanství. Stejně tak je nesporné i to, že žádost o vydání osvědčení národní spolehlivosti J. (J.) A. se nedochovala. Stěžovatelka zde zpochybňuje závěr krajského soudu, že řízení podle tohoto ustanovení ústavního dekretu nemohlo být se jmenovaným vedeno, neboť nebyl považován za Čecha, Slovaka nebo příslušníka jiného slovanského národa a nepatřil tak do okruhu aktivně legitimovaných osob.

Nejvyšší správní soud především uvádí, že – jak již bylo naznačeno – není oprávněn přezkoumávat postup československých politických (správních) úřadů v poválečném období, tedy konkrétně v tomto případě samotný průběh správního řízení ve věci zachování státního občanství J. (J.) A. a jeho rodiny (A. A. s dětmi). Nejvyšší správní soud není ani oprávněn učinit si úsudek o tom, jak by eventuálně mohlo řízení o zjištění zachování československého státního občanství dopadnout, byť v tomto případě existují určité indicie naznačující, jak bylo naloženo se žádostmi A. A. a jejích dětí (poznámka o nedoručení „zamítavého výměru“). V předmětném řízení jde výhradně o přezkum rozhodnutí žalovaného podle ustanovení § 24 zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství, ve znění pozdějších předpisů. Stěžovatelka namítá, že tehdejší správní úřady (konkrétně Magistrát Hlavního města Prahy a Zemského národního výboru v Praze) se dopustily pochybení při vedení správního řízení, neboť neprovedly odstranění vad nedostatku podání A. A., resp. nevyřídily tyto žádosti a nerozhodly o nich. Správní spisy k těmto řízením se nedochovaly, pouze poznámky, které svědčí o tom, že o žádosti A. A. podané v zájmu jejího manžela nebylo rozhodnuto. O žádosti samotné A. A. podané v zájmu jejím a jejích dětí s největší pravděpodobností rozhodnuto bylo, nicméně podle poznámky v poštovní knize ze dne 13. 2. 1947 byl doručován zamítavý výměr, nicméně v té době již rodina A. nepobývala v ČSR.

Jak již bylo řečeno, Nejvyšší správní soud vychází ze skutkového stavu zjištěného krajským soudem, který vyplývá ze spisové dokumentace, a považuje tedy za nesporné, že Magistrát Hlavního města Prahy obdržel žádost podanou A. A. o zachování československého občanství ve smyslu § 2 odst. 1 ústavního dekretu. V tomto ohledu je zapotřebí vycházet z názoru Ústavního soudu ČR obsaženého Ústavním soudem ze dne 31. 8. 2003, sp. zn. I. ÚS 147/03, o nějž rovněž stěžovatelka opírá svou argumentaci v této otázce. Ústavní soud v tomto nálezu týkajícím se řízení podle ustanovení § 1 odst. 4 ústavního dekretu (vydání osvědčení o národní spolehlivosti) dospěl k názoru, že „...nedohledání příslušného rozhodnutí, resp. celého spisu, nemůže svědčit ve prospěch žádné ze stran. Současně však jde k tíži státu, resp. státních orgánů, že neexistuje doklad o výsledku uvedeného řízení, který by mohl mít význam pro rozhodnutí o věci. Pokud tedy ve svém podání z 16. ledna 2001 odkázal na výše uvedenou žádost o vydání osvědčení o národní spolehlivosti a orgány veřejné moci se právě touto konkrétní žádostí, podanou za stěžovatele jeho otcem, popř. advokátem, a evidovanou Archivem hl. m. Prahy pod signaturou 4 St 28700, nezabývaly a odkaz na ni prakticky ignorovaly, zasáhly do stěžovatelova práva na spravedlivý proces, zaručeného v čl. 36 Listiny základních práv a svobod, neboť v řízení bylo rozhodnuto na základě podkladů neúplných. Jde o protiústavní mezeru v dokazování, již nelze akceptovat.“ Dále z nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. IV. ÚS 114/96, na nějž je v předchozím citovaném nálezu Ústavním soudem ČR také odkazováno, byla řešena otázka neskončeného dekretálního řízení o zjištění zachování státního občanství podle § 2 ústavního dekretu č. 33/1945 Sb. Ústavní soud zde dospěl k právnímu závěru, že neskončení správního řízení o zjištění zachování čl. státního občanství zahájeného

pokračování

prokazatelně na základě žádosti otce stěžovatele bylo porušení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces (čl. 36 Listiny), neboť „*Samotné uplynutí času od doby podání žádosti nemohlo mít za následek ukončení řízení, když všechny správní řády (vládní nařízení č. 20/1955 Sb., vládní nařízení č. 91/1960 Sb. a zákon č. 71/1967 Sb.) vydávané postupně po správním řádu č. 8/1928 Sb., za jehož platnosti bylo řízení zahájeno, vycházely ve svých přechodných ustanoveních z kontinuity dříve zahájeného řízení. Ani písemná sdělení současných správních orgánů, na které se stěžovatel se žádostí o pokračování v řízení obrátil, za rozhodnutí ve smyslu dnes platného správního řádu považovat nelze. K obsahu těchto sdělení odvolávajících se na zákon č. 34/1953 Sb. je třeba uvést, že ani tento zákon nemohl způsobit ukončení řízení o žádosti otce stěžovatele o zachování státního občanství, když tento zákon řešil otázku znovunabytí čl. státního občanství navíc pouze v poměru k osobám, na které se vztahoval, tedy v poměru k osobám, které měly v den jeho účinnosti bydliště na území Československé republiky, tak tomu však v případě otce stěžovatele, který v té době již žil v Rakousku, nebylo.*“

O tom, že dekretální řízení ve věci národní spolehlivosti J. (J.) A. bylo vedeno i v této věci, však svědčí i potvrzení Magistrátu hlavního města Prahy č. j. IV St. 13743/45 - 46a adresované Zemskému národnímu výboru v Praze osvědčující, že J. A., nar. X v Petrohradě v Rusku, požádal o vydání osvědčení o československém státním občanství – národní spolehlivosti. Lze souhlasit s úsudkem stěžovatelky, že tato listina se velmi pravděpodobně vztahuje k řízení vedenému podle § 1 odst. 4 ústavního dekretu, nikoliv k řízení vedenému podle § 2 odst. 1 tohoto ústavního dekretu, nicméně to nelze konstatovat s úplnou jistotou, neboť žádost, již mělo být řízení podle § 1 odst. 4 ústavního dekretu zahájeno, se nezachovala. Krajský soud má však za to, že na J. (J.) A. nebylo možno vztáhnout ustanovení § 1 odst. 4 ústavního dekretu, neboť ho nebylo možno považovat za Čecha či Slováka či příslušníka jiného slovanského národa. Naproti tomu, v rámci doplnění dokazování v řízení před krajským soudem bylo nade vší pochybnost prokázáno, že na základě žádosti A. A. podané i ve jménu jejího manžela J. (J.) A. bylo zahájeno v jeho věci řízení podle § 2 odst. 1 citovaného ústavního dekretu. Tato nesporná fakta však krajský soud hodnotil tak, že dekretální správní řízení – které se zřetelem k uvedeným písemnostem zjevně probíhalo – buď nebylo řádně zahájeno, anebo žádost nepodal J. (J.) A. osobně či v řádném zastoupení svou manželkou na základě plné moci.

Nejvyšší správní soud se s tímto názorem neztotožňuje, neboť je podle jeho názoru v rozporu s citovanými právními názory Ústavního soudu ČR. Pokud uvedená listina skutečně prokazuje, že Magistrát hl. m. Prahy činil úkony vztahující se k žádosti A. A. o zjištění zachování státního občanství jejího manžela, příp. v řízení o vydání osvědčení o národní spolehlivosti podle § 1 odst. 4 ústavního dekretu, pak nelze jednoznačně usuzovat, že toto řízení nebylo platně zahájeno, ani – jak uvádí krajský soud – že v dohledaných archívních dokumentech není žádná zmínka ke jménu J. A.. Nelze ani jednoznačně presumovat, že by ustanovení § 1 odst. 4 nebylo na J. (J.) A. aplikovatelné, jak uvedl krajský soud, neboť sama skutečnost, zda se jedná o příslušníka české národnosti, by byla tehdy předmětem hodnocení v rámci tohoto řízení jako jedna ze skutkových podmínek pro vydání osvědčení národní spolehlivosti, a to i přesto, že z dnešního pohledu lze považovat J. (J.) A. za příslušníka německé národnosti trvale usazeného v českých zemích (viz k tomu bod IX.1 odůvodnění tohoto rozsudku). O této otázce tedy musí být rozhodnuto v příslušném řízení podle pravidel ústavního dekretu a na ně navazujících interních norem tehdejšího ministerstva vnitra.

V otázce řádného zahájení správního řízení ve věci zjištění zachování československého státního občanství ve smyslu § 2 odst. 1 ústavního dekretu lze stěžovatelce dát za pravdu v tom, že podle tehdejších právních předpisů upravujících správní řízení, tedy konkrétně § 17 odst. 1 a 2 nařízení vlády č. 8/1928 Sb., o řízení ve věcech náležejících do působnosti politických úřadů (správní řízení), platilo, že *„Strany a jejich zástupci (§ 14, § 15 a § 16) se mohou, pokud podle správních předpisů nebo povahy věci nežádá úřad výslovně jejich osobní přítomnosti u úřadu, dáti zastupovati svéprávnými osobami (zmocněnci), které se mají vykázati písemnou nebo ústní plnou mocí před úřadem do protokolu danou. Obsah a rozsah oprávnění zastupovati se řídí ustanovením plné moci; pochybnosti, které o tom vzejdou, buďte posuzovány podle předpisů soukromého práva.“* Podle § 17 odst. 3 téhož nařízení dále platilo, že *„úřad může výjimečně upustiti od výkazu plné moci, jestliže jde o zastoupení členy rodiny, příslušníky domácnosti, zaměstnavateli nebo zaměstnanci úřadu známými a není-li pochybnosti o trvání nebo rozsahu práva k zastupování.“* Správním orgánům tedy bylo svěřeno uvážení, na základě něhož mohly upustit od povinnosti zástupce prokázat se plnou mocí, neměly však povinnost takto postupovat, jak tvrdí stěžovatelka. Zároveň ve smyslu citované judikatury Ústavního soudu ČR při neexistenci správního spisu nelze jednoznačně usoudit, že A. A. nebyla k podání žádosti svým manželem zmocněna. Tato skutečnost je z dnešního pohledu nedokazatelná, což ovšem – jak uvedl Ústavní soud ČR – nelze přičítat k tíži účastníku řízení, nyní stěžovatelce, neboť je vinou státu a jeho orgánů, že nemohou své tvrzení o neexistenci plné moci či jiné formy zmocnění (ústně do protokolu) prokázat.

Přesto se Nejvyšší správní soud domnívá, že – i při nedostatku důkazního materiálu – lze usuzovat, že pokud byla ze strany Magistrátu hl. m. Prahy učiněna výzva k Zemskému národnímu výboru, která je obsahem písemnosti č. j. IV St. 13743/45 - 46a, pak lze tím spíše usuzovat, že Magistrát hl. m. Prahy považoval řízení za řádně zahájené i ve vztahu k osobě J. (J.) A.. Správní řízení podle příslušných ustanovení ústavního dekretu tedy zjevně probíhalo, přičemž o této žádosti nebylo prokazatelně rozhodnuto a z dnešního pohledu není možno ani předjímat ani odhadovat, jak by Magistrát hlavního města Prahy rozhodl. Stejně tak není možno pouhým odkazem na poštovní knihu Magistrátu hl. m. Prahy usuzovat, že poznámka o nedoručení zamítavého výměru u jména A. A. lze vztáhnout i k osobě J. (J.) A.. Jak již Nejvyšší správní soud uvedl, není oprávněn přezkoumávat či hodnotit postup tehdejších správních orgánů. Pokud tedy zjištěný skutkový stav vypovídá spíše o tom, že se dekretální řízení ve věci J. (J.) A. skutečně vedlo, pak není na místě zpětně hodnotit, zda toto řízení bylo či nebylo stiženo procesní vadou, která by vyvolávala zmatečnost správního rozhodnutí o této otázce.

Z uvedených důvodů je třeba uzavřít, že krajský soud se dopustil pochybení ve smyslu jiné vady řízení mající vliv na zákonnost rozhodnutí o věci samé (§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.), když vyhodnotil provedený důkaz listinou s č. j. IV St. 137743/45 - 46a ve vzájemné souvislosti se žádostí A. A. ze dne 8. 2. 1946 o zjištění zachování státního občanství J. (J.) A. tak, že dekretální řízení ve smyslu § 2 odst. 1 ústavního dekretu (in eventum podle § 1 odst. 4 tohoto dekretu) nebylo řádně zahájeno. Z toho vyplývá ve smyslu nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 31. 8. 2003, sp. zn. I. ÚS 147/03 povinnost současných správních orgánů toto řízení dokončit a rozhodnout deklaratorním rozhodnutím o tom, jestli bylo J. (J.) A. zachováno československé státní občanství za

pokračování

podmínek § 2 odst. 1 ústavního dekretu, eventuálně za podmínek § 1 odst. 4 ústavního dekretu (tzn. zda se jednalo o národně spolehlivou osobu). K tomu Nejvyšší správní soud ještě dodává, že jakkoliv se jednalo o dvě různá řízení podle různých skutkových podstat upravených citovaným ústavním dekretem, jejich efekt do právní sféry J. (J.) A. by byl tentýž, tedy v případě pozitivního závěru o věci samé zachování jeho československého státního občanství.

IX.3

V další skupině kasačních námitek (bod VI.4 rekapitulace) stěžovatelka argumentovala tím, že je třeba dokončit řízení o žádostech J. (J.) A. sepsaných v americkém zajetí dne 28. 10. 1945 a 12. 12. 1945. Krajský soud podle jejího názoru pochybil ve svém závěru o tom, že americké úřady v americkém okupačním pásmu poválečného Německa nelze podřadit pod československou misi. Americké státní moci totiž podléhala i různá zastoupení cizích států, a to včetně československé vojenské mise. Americké vojenské velitelství je tedy podle názoru stěžovatelky třeba považovat za útvar nadřízený všem československým státním orgánům a institucím působícím v americké okupační zóně, a to včetně československé vojenské mise.

V první řadě je třeba konstatovat, že kopie těchto žádostí jsou založeny ve spisové dokumentaci. Jedná se o dvojjazyčně strojově psané listiny, v nichž pisatel jednoznačně projevuje vůli po znovuzískání československého státního občanství, nicméně tyto listiny nejsou ani vlastnoručně podepsány, ani nejsou označeny podacím razítkem žádného orgánu americké okupační moci. Jsou adresovány československému konzulátu ve Frankfurtu skrze americké vojenské velitelství. Z obsahu těchto žádostí jednoznačně nevyplývá, zda se mělo ze strany J. (J.) A. jednat o žádost ve smyslu § 2 ústavního dekretu (zjištění zachování československého státního občanství), anebo o jeho opětovné nabytí ve smyslu § 3 citovaného ústavního dekretu. Z kontextu (zejména odlišného stanovení lhůty pro podání žádosti ve smyslu § 3 citovaného dekretu) je však zřejmé, že mělo jít o žádosti podle ustanovení § 2 citovaného dekretu, tedy nikoliv o „vrácení“, nýbrž o zjištění zachování čl. občanství, přičemž takto je vyložil i krajský soud. Tyto žádosti však samy o sobě nepředstavují doklad o tom, že bylo zahájeno řízení o znovuzískání československé státní příslušnosti, v čemž se Nejvyšší správní soud naprosto shoduje s názorem krajského soudu. Pokud dále krajský soud nepřipustil dokazování ověřenými překlady výňatků z osobního (německy vedeného) deníku J. (J.) A., a to s odůvodněním, že by to nepřineslo k věci nic zásadního, je třeba s tímto hodnocením vyslovit souhlas.

Ze správního spisu dále vyplývá, že ani na základě dotazu na Ministerstvo zahraničí nebylo zjištěno, že by se tyto žádosti dostaly do sféry ať již amerických vojenských orgánů, či případně do rukou československých jednotek či jiných orgánů československé státní moci. Jakkoliv stěžovatelka může mít za to, že tyto žádosti byly skutečně podány, Nejvyšší správní soud toto tvrzení musí považovat za pouhou nepodloženou skutkovou domněnku. Samotné hypotetické předání žádosti americkým okupačním orgánům by ještě samo o sobě nemohlo znamenat doručení žádosti do sféry československé státní moci. Citovaný ústavní dekret totiž jiné podací místo pro uvedené žádosti neumožňoval, takže se ve všech případech žádostí upravených tímto ústavním dekretem jednalo o orgány československé státní moci, nikoliv o orgány jiných států. Pokud stěžovatelka argumentuje tím, že

americké okupační orgány byly nadřízeny zastoupením cizích států a podléhala jim i československá vojenská mise, lze s tímto tvrzením souhlasit pouze v tom smyslu, že šlo o nadřízenost ve vojenském slova smyslu, tzn. velení v americké okupační zóně. Československá vojenská mise byla organizačně začleněna u Spojenecké kontrolní rady v Německu, přičemž začala působit dne 8. 1. 1946 (viz k tomu blíže internetovou stránku Ministerstva zahraničních věcí ČR http://www.mzv.cz/berlin/cz/o_velvyslanectvi/historie_naseho_zastoupeni_v_nemecku/diplomaticka_zastoupeni_v_nemecku.html). Právě československá vojenská mise byla tím orgánem, který nahrazoval do jisté míry diplomatické zastoupení Československa v okupovaném Německu a právě tomuto orgánu měly být žádosti doručeny, pokud by s nimi měly být spojeny účinky zahájení dekretálního řízení. Pokud by však mělo být s předáním žádosti americkým vojenským orgánům spojovány účinky zahájení dekretálního řízení, musel by ústavní dekret č. 33/1945 Sb. s možností takového podacího místa počítat. Z ustanovení § 2 odst. 2 ústavního dekretu vyplývá, že žádost o zjištění zachování čsl. státního občanství bylo možno podat i u „zastupitelského úřadu“, přičemž totéž umožňoval i § 3 citovaného ústavního dekretu pro podání žádosti o vrácení státního občanství. Lhůta k podání žádosti o zjištění zachování čsl. občanství podle ustanovení § 2 citovaného ústavního dekretu činila šest měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto právního předpisu (tj. ode dne 10. 8. 1945), z čehož plyne, že uplynula 10. 2. 1946. Na okraj lze dodat, že lhůta k podání žádosti o navrácení čsl. občanství podle § 3 ústavního dekretu byla určena vyhláškou ministra vnitra č. 119/1949 Sb., o lhůtě podávání žádostí o vrácení státního občanství osobám německé národnosti, a byla stanovena v období v době od 1. května 1950 do 31. října 1950.

Z uvedeného vyplývá, že J. (J.) A. tedy měl reálnou možnost podat svou žádost podle § 2 ústavního dekretu k československé vojenské misi ve stanovené lhůtě, neboť v Německu v americkém zajetí prokazatelně pobýval až do dne 30. 3. 1946, kdy byl ze zajetí propuštěn. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani skutečnost, že – jak stěžovatelka tvrdí – československý konzulát ve Frankfurtu v době zajetí J. (J.) A. nebyl v provozu, neboť existovala možnost podání této žádosti k československé vojenské misi. Pouze takové podání by mělo účinky zahájení dekretálního řízení. V souhrnu k této skupině námitek Nejvyšší správní soud uzavírá, že nejsou důvodné.

IX.4

Nejvyšší správní soud považuje obiter dictum za nutné zdůvodnit, proč se při značné komplikovanosti posuzované věci blíže nezabýval také četnými námitkami stěžovatelky směřujícími proti hodnocení skutečnosti, že J. (J.) A. vyplnil tzv. Fragebogen (srv. druhou skupinu kasačních námitek rekapitulovaných pod bodem VI.2), a související kasační námitky směřující proti hodnocení národnosti J. (J.) A. (srv. bod VI.5 rekapitulační části tohoto rozsudku). Vzhledem k tomu, že právě tyto skutečnosti budou představovat klíčové skutkové okolnosti pro posouzení otázky, zda bylo J. (J.) A. zachováno československé státní občanství, anebo zda na něho bylo třeba nahlížet jako na národně spolehlivou osobu, a budou tedy předmětem hodnocení správních orgánů v rámci dokončení dekretálního řízení, není úkolem Nejvyššího správního soudu k těmto otázkám posuzované věci zaujímat jakékoliv autoritativní stanovisko.

pokračování

Úkolem správních soudů je přezkoumávat rozhodnutí správních orgánů, nikoliv předjímat či nalézat právo tam, kde předtím správní orgán nerozhodl či jinak nepůsobil na právní sféru účastníka (princip subsidiarity správního soudnictví). Nebylo by to navíc ani účelné, neboť Nejvyšší správní soud by nemohl zavázat žalovaného efektivně k respektování takového právního názoru, jedná-li se o jiné správní řízení než to, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí podle § 24 zákona o nabývání a pozbývání státního občanství.

X.

Závěry soudu a náklady řízení

Vzhledem k tomu, že krajský soud se dopustil vady řízení, která měla za následek nezákonnost rozhodnutí o věci samé (§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.) z důvodů vyložených podrobně v bodě IX.2 odůvodnění tohoto rozsudku, Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek a vrátil věc krajskému soudu k dalšímu řízení, jak je uvedeno ve výroku.

V tomto řízení bude krajský soud vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu obsaženým v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

O náhradě nákladů řízení o předmětné kasační stížnosti rozhodne krajský soud ve svém novém rozhodnutí ve věci (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 8. října 2014

JUDr. Petr Průcha
předseda senátu